

”Gjør det for Oslo”

*En kritisk, retorisk analyse av
koronakommunikasjonen til myndighetene i
Oslo*

Anna Dåsnes

NOR4091: Masteroppgave i nordisk
Lektorprogrammet
30 studiepoeng

Institutt for nordiske og lingvistiske studier
Det humanistiske fakultet

UNIVERSITETET I OSLO

Juni 2022

“Gjør det for Oslo”

En kritisk, retorisk analyse av
koronakommunikasjonen til myndighetene i Oslo

© Anna Dåsnes

2022

“Gjør det for Oslo”. En kritisk, retorisk analyse av koronakommunikasjonen til myndighetene i Oslo

Anna Dåsnes

<http://www.duo.uio.no/>

Trykk: Reprosentralen, Universitetet i Oslo

Sammendrag

Høsten 2020 innførte byrådet i Oslo sosial nedstenging av byen. Oslo var koronapandemiens episenter i Norge, og myndighetene innførte svært inngrepene smitteverntiltak. I denne oppgaven undersøker jeg hvordan myndighetene i Oslo legitimerer strenge smitteverntiltak, og overtaler og motiverer borgerne til å følge dem.

Oppgavens problemstilling lyder: *Hvordan legitimerer myndighetene i Oslo smitteverntiltakene i sin kommunikasjon med borgerne?* For å undersøke denne problemstillingen har jeg gjort en kritisk, retorisk analyse. Analysen er gjort av fem taler holdt av byrådsleder Raymond Johansen under byrådets pressekonferanser, samt fire SMS-er Oslo kommune har sendt ut til alle innbyggerne i byen. Jeg har strukturert analysen etter seks legitimeringsstrategier: 1) følelser, 2) fremtidsscenarioer, 3) moral 4) autoritet, 5) rasjonalitet og 6) tillit. Analysen viser at det peker seg ut tre hovedtrekk. Myndighetene i Oslo legitimerer smitteverntiltakene gjennom 1) frykt, 2) fellesskap og 3) autoritet.

Jeg argumenterer for at myndighetene i Oslo går i retning av å kreve lydighet, heller enn tillit, fra befolkningen. I oppgaven diskuterer jeg hvordan myndighetenes kommunikasjon i unntakstilstand og krise kan hemme en åpen og opplyst offentlig debatt.

Forord

Tusen takk til Eirik Vatnøy, min veileder, for kritiske spørsmål, ærlighet og dytt i riktig retning.

Takk til Osloforskning for stipend.

Takk til alle mine medstudenter for fem fine år på Blindern.

Til slutt vil jeg takke familien min, og særlig min kjære storesøster Nora. Takk for alle gode samtaler over middagsbordet, og for at du leste gjennom oppgaven min.

Oslo, 31. mai 2022

Innholdsfortegnelse

Innledning	1
Problemstilling	2
Teori og metode	3
Retorikk	3
Den retoriske situasjonen	3
The second persona	4
Legitimering	5
Legitimering gjennom følelser	6
Legitimering gjennom fremtidsscenarioer	7
Legitimering gjennom moral	8
Legitimering gjennom autoritet	8
Legitimering gjennom rasjonalitet	9
Legitimering gjennom tillit	9
Metode	11
Utvalg av materiale	11
Kritisk, retorisk analyse	12
Analyse	15
3.1. Del 1: Situasjonsanalyse	15
Koronapandemien i Oslo som retorisk situasjon	15
Fase 1. Opptakten til den sosiale nedstengingen	17
Fase 2. Starten på den sosiale nedstengingen.	18
Fase 3. 23. januar 2021- 28. februar 2021. Mutert virus.	18
Fase 4. Rekordhøye smittetall og rekordstrenge tiltak	19
Fase 5. Gjenåpning	20
3.2. Del 2. Analyse av myndighetene i Oslos legitimeringsstrategier	20
3.2.1. Følelser	20
3.2.2. Fremtidsscenarioer	25

3.2.3. Moral	29
3.2.4. Autoritet som legitimeringsstrategi	32
3.2.5. Rasjonalitet	34
3.2.6. Tillit	36
3.3. Del 3	40
Frykt	40
Fellesskap	41
Autoritet	41
Utvikling: fra streng til medlidende og optimistisk	42
Det innskrevne forholdet mellom myndighet og borger	42
4. Diskusjon	44
Individ og fellesskap	44
Tillit og lydighet	45
Demokrati og autokrati	46
Avslutning	49
Litteraturliste	50
7. Vedlegg	53
Vedlegg 1 SMS (21.09.2020)	54
Vedlegg 2 SMS (10.11.2020)	55
Vedlegg 3 SMS (23.01.2021)	56
Vedlegg 4 SMS (28.02.2021)	57
Vedlegg 5 Johansen, R. (21.09.2020). Talemanus	58
Vedlegg 6 Johansen, R. (06.11.2020). Talemanus	64
Vedlegg 7 Johansen, R. (23.01.2021). Talemanus	69
Vedlegg 8 Johansen, R. (28.02.2021). Talemanus	73
Vedlegg 9 Johansen, R. (15.03.2021). Talemanus	81

1. Innledning

Mars 2020 innførte regjeringen de mest inngripende tiltakene vi har hatt i Norge siden andre verdenskrig. Oslo har vært episenter for smitten, og befolkningen har derfor levd med landets strengeste smitteverntiltak. Byrådet i Oslo annonserte sosial nedstenging av byen 6. november. De nye, strenge tiltakene skulle i utgangspunktet vare i tre uker fra natt til tirsdag 10. november, men det var ikke før i slutten av mai 2021 at skjenkekranene, teatrene og treningssentrene kunne åpne igjen. Siden pandemiens start i Norge i mars 2020 har det blitt holdt mange titalls pressekonferanser om tiltak, anbefalinger og vaksiner. Myndighetene har sendt ut SMSer, hatt kampanjer i bybildet, brukt sosiale medier og benyttet seg av en rekke andre informasjonskanaler for å nå ut til befolkningen.

Dette prosjektet søker å studere myndighetene i Oslos kommunikasjon med borgere under den største krisen byen har vært gjennom på mange tiår. Kommunikasjon er en viktig del av beredskapen under en krisesituasjon. Gjennom pandemien har det vært sagt at det er din og min innsats, befolkningens etterlevelse av smitteverntiltakene, som er vårt viktigste våpen i kampen mot viruset. Myndighetenes evne til å overbevise oss om å følge smitteverntiltakene har derfor vært helt sentralt i pandemihåndteringen. Evalueringen av pandemien kan derfor ikke kun handle om intensivplasser, smittevernutstyr og vaksiner. Sammenlignet med andre land har Norge håndtert koronapandemien godt. Likevel mener jeg det er viktig å rette et kritisk blikk mot myndighetenes håndtering av pandemien.

Hans Petter Graver, professor i privatrett ved Universitetet i Oslo, har siden begynnelsen av pandemien advart mot at myndighetenes håndtering av koronapandemien setter demokratiet og rettsstaten til side. Graver mener Norge ble en “smittevernstat” under pandemien: “Samfunnet styres ikke lenger demokratisk, men autokratisk av smitteverneksperter og -politikere. En sektor er dominerende, alle andre hensyn er underordnet denne” (Graver, 2021). Dessuten er Graver kritisk til at myndighetene har innført inngripende tiltak uten at borgere og fagmiljøet har fått kunne delta i beslutningstagsprosessen. Om myndighetenes kommunikasjon hevder Graver at: “Pressekonferansene er hyppige og informasjonsmengden er stor, men det er en enveiskommunikasjon som gir anledning til spørsmål fra pressen, men ikke til dialog eller innspill fra berørte eller andre” (Graver, 2020). Graver har derfor kritisert regjeringen for å drive med “statlig enveiskommunikasjon”. Gravers kritikk er rettet mot de nasjonale myndighetene, mens jeg i denne oppgaven vil rette et kritisk blikk mot de lokale myndighetene i Oslo.

Problemstilling

Denne oppgavens problemstilling lyder: *Hvordan legitimerer myndighetene i Oslo smitteverntiltakene i sin kommunikasjon med borgerne?*

I dette prosjektet har jeg vært interessert i å finne ut av hvordan myndighetene svarer på spørsmålet “hvorfør skal jeg følge koronareglene?” i møte med borgerne. I oppgaven vil jeg undersøke hvordan myndighetene forsvarer, rettferdiggjør og begrunner beslutningene om å innføre inngripende smitteverntiltak. I lys av hvordan myndighetene legitimerer smitteverntiltakene, vil jeg undersøke hvordan myndighetene overtaler og motiverer borgerne til å følge smittevernreglene. På bakgrunn av analysen vil jeg diskutere om kommunikasjonen til myndighetene bidrar til en åpen og opplyst offentlig debatt, og om den inviterer til kritikk og innvendinger.

2. Teori og metode

Retorikk

Denne oppgaven er en studie av politisk retorikk i krisetider. “Retorikk er hensiktsbestemt og virkningsfull kommunikasjon”, skriver Jens Kjeldsen (2007, s. 24). Politisk retorikk vil ha som formål å overtale til handling for å endre eller påvirke samfunnet (Berge, 2014). Å debattere, fremstille, vedta og modellere hvordan samfunnet bør og skal være kan være uttrykk for politisk retorikk. Videre kan politisk retorikk utforme seg som prosesser for kollektiv beslutningstaking, prosesser for å forme et omdømme i offentligheten og prosesser for kollektivisering gjennom dannelse og omdannelse av kollektive identiteter (Vatnøy, 2017).

Den retoriske situasjonen

Begrepet *kairos* kommer av gresk og betegner det rette, kritiske eller beleilige øyeblikk. Kairos handler om å bruke et passende tidspunkt for handling, og å benytte rett ord til rett tid. I moderne retorikk brukes gjerne begrepet *retorisk situasjon*: “En retorisk situasjon er en mangelsituasjon, der botemidlet er ord” (Andersen, 1995, s. 22). Begrepet ble introdusert i 1968 da Lloyd F. Bitzer publiserte artikkelen *The rhetorical situation*. Bitzer argumenterer for at det er situasjonen som fremkaller diskursen: “den enkelte diskurs oppstår fordi nogle bestemte forhold eller en bestemt situation indbyder til at der siges noget” (Bitzer, 1997, s. 11). En forutsetning for retorisk diskurs er derfor at det eksisterer en retorisk situasjon. Videre utdyper Bitzer at den retorisk situasjonen består av tre momenter: et påtrengende problem, et retorisk publikum og tvingende omstendigheter.

Det påtrengende problemet må være av en slik art at det kan løses retorisk: “Et påtrengende problem er retorisk når det kan ændres til det bedre, og når denne positive forandring kræver en diskurs eller kan assisteres af en diskurs” (Bitzer, 1997). Ettersom et retorisk problem defineres av at det kan løses ved å “påvirke beslutninger og handlinger hos personer som fungerer som formidlere af forandring” (ibid.), må vi også ha et publikum. *Et retorisk publikum* må kunne påvirkes av diskursen og kunne formidle forandringen. Det retoriske publikummet er derfor ikke det samme som mer eller mindre tilfeldige tilhørere eller lesere. En retorisk situasjon inneholder også tvingende omstendigheter. *Tvingende omstendigheter* “udgøres af de personer, hændelser, genstande og relationer som er dele af situationen fordi de har magt til at afgrænse og fremtvinge de beslutninger og handlinger som er nødvendige for at afhjælpe det påtrengende problem” (ibid.). Videre finnes det to former for tvingende omstendigheter: “(1) dem som stammer fra eller styres af taleren og hans

metode (Aristoteles kalde disse for “fagmessige bevismidler”; *entechnoi*), og (2) de andre situasjonsbundne omstendigheter som kan være virksomme (Aristoteles’ “ikke-faglige bevismidler”; *atechnoi*) (ibid.).

Ved å analysere tekstenes retoriske situasjon, vil jeg undersøke hvilke påtrengende problemer tekstene er ment å svare på. Ettersom mitt tekstkorpus består av flere tekster og strekker seg over en periode på over fem måneder, har de ulike tekstene oppstått som svar på ulike retoriske problemer med ulike tvingende omstendigheter. En situasjonsanalyse vil også bidra til å forstå utviklingen, likheten og variasjonen mellom de ulike tekstene.

The second persona

For å supplere Bitzers publikumsforståelse, vil jeg introdusere Edwin Blacks begrep “the second persona”. Persona-begrepet viser til en rolle eller karakter som er skapt i en tekst. Slik en tekst vil ha en implisitt forfatter, vil også en tale ha et implisitt publikum – the second persona, eller det innskrevne publikum (Tønnesonn & Lund, 2017). I følge Black vil retoriske tekster skape og forme slike roller eller karakterer som det faktiske publikum så kan identifisere seg med. Videre forteller det innskrevne publikummet oss om hva slags rolle taleren ønsker at det faktiske publikummet skal fylle: “I den impliserte tilhøreren kan kritikeren se en modell av hva retorikeren ønsker at hans virkelige tilhører skal bli” (Black, 1997). Om taleren for eksempel sier at “jeg vet at dere er lei nå, men vi må holde ut litt til”, så forsøker ikke taleren kun å overtale publikum til å holde ut litt til. Taleren forsøker også å få publikum til å identifisere seg som noen som er lei. I følge Black kan man altså gjennom kritisk analyse avdekke hva taleren ønsker at det faktiske publikummet skal være og gjøre, og på den måten avdekke teksten ideologiske forankring.

Det retoriske publikum og the second persona er to ulike publikumsbegreper, og i analysen opererer jeg med to ulike publikumsteorier. Det retoriske publikummet er det publikummet som kan påvirkes av diskursen, og handle slik at taleren oppnår sine kommunikative mål. The second persona, eller det innskrevne publikum, er en modell av hvordan taleren ønsker at publikum skal være og handle. Én måte politisk retorikk utformer seg på er gjennom prosesser for “dannelse og omdannelse av kollektive identiteter” (Vatnøy, 2017). I en teksts innskrevne publikum kan man avdekke hvordan taleren forsøker å skape og forme publikums identitet. I analysen vil jeg blant annet se etter hva slags kvaliteter, følelser og ansvar som ilegges det innskrevne publikummet for å se hvordan myndighetene legitimerer handling.

Det deliberative demokratiet

Som nevnt i innledningen, har de statlige myndighetene i Norge fått kritikk for å sette demokratiet og rettsstaten til side under koronapandemien. Demokrati er mer enn en form for statsforvaltning. I et demokrati kan borgerne delta i utformingen av de politiske vedtakene, og i et demokratisk samfunn er det en deliberativ samtale om fellesskapets beslutninger (Kock, 2008, s. 65, Kock & Villadsen, 2014). Et autokrati vil på den andre siden styres av en liten maktelite og beslutningene i et samfunn tas uten demokratisk forankring. Borgerne har liten eller ingen mulighet til å påvirke beslutninger som angår fellesskapet.

Jürgen Habermas er sentral i utviklingen av det moderne demokratibegrepet. Habermas argumenter for “ at offentlig mening kan og bør bestemme politikkenes hovedlinjer, og at det er mulig å forbedre rasjonaliteten i politiske beslutninger ved å legge til rette for inkluderende, opplyst menings- og viljesdannelse i sivilsamfunnets offentligheter” (Kalleberg, s. 16). En opplyst, offentlig debatt vil i følge Habermas gi mer rasjonelle beslutninger.

Et demokratisk mål er å fatte beslutninger basert på en åpen og opplyst offentlig samtale. Åpenhet og kritikk er goder som gir oss bedre forutsetninger for å fatte gode beslutninger. En forutsetning for at borgerne skal kunne delta i utformingen av de politiske vedtakene, er blant annet at myndighetene er åpne og inviterende i sin kommunikasjon. I analysen av mitt tekstkorpus har jeg derfor sett etter begrunnelser, åpenhet, tvil og informasjon i myndighetenes kommunikasjon om smitteverntiltak. På bakgrunn av dette vil jeg vurdere hvorvidt myndighetene i Oslo legger opp til kritikk, spørsmål og innvendinger i sin kommunikasjon med borgerne, og på den måten vurdere om kommunikasjonen inviterer til en deliberativ samtale om fellesskapets beslutninger.

Legitimering

Det overordnede temaet for denne oppgaven er hvordan myndighetene i Oslo svarer på spørsmålet “hvorfør skal jeg følge koronareglene?” i sin kommunikasjon med borgerne. Om kommunikasjonen skal kunne sies å være effektiv, må myndighetene gi et tilfredsstillende og overbevisende svar på hvorfor borgerne skal akseptere å gjøre store ofre i egne liv. En helt grunnleggende forutsetning for at vi skal følge anbefalinger og påbud, er at vi oppfatter dem som legitime. Når noe har legitimitet, har det bred aksept i samfunnet, og legitimitet handler således ikke kun om lovlighet. Å legitimere handler også om å rettferdiggjøre, forklare og begrunne. En annen form for legitimitet er den som oppnås gjennom demokratiske prosesser.

Legitimitet handler om å få noen til å villig føye seg etter en beslutning, og legitimering er en prosess hvor handling forklares, forsvares og begrunnes. Legitimitet gir i sin tur autoritet til å utøve makt over andre. (Reyes, 2011, s. 782)

Ettersom å innføre inngripende smitteverntiltak definitivt er maktutøvelse, er legitimering sentralt i min analyse. I analysen vil jeg identifisere legitimering basert på teorier om legitimeringsstrategier: *Strategies of legitimization in political discourse: From words to actions* (2011) av Antonio Reyes og *The Discursive Construction of Legitimation* (2008) av Theo Van Leeuwen. Både Van Leeuwen og Reyes tar for seg legitimering gjennom diskurs. Reyes definerer fem ulike legitimeringsstrategier: 1) følelser (særlig frykt), 2) en hypotetisk fremtid, 3) rasjonalitet, 4) ekspertstemmer og 5) altruisme (Reyes, 2011, s. 781). Reyes sine fem legitimeringsstrategier er en videreutvikling av fire kategorier foreslått av Van Leeuwen (2008). Van Leeuwens kategorier er autorisasjon, moralsk vurdering, rasjonalitet og myteskaping. Autorisasjon er legitimering “by reference to the authority of tradition, custom, law, and/or persons in whom institutional authority of some kind is vested”. Moralsk vurdering er legitimering “by (often very oblique) reference to value systems”. Rasjonalitet er legitimering “by reference to the goals and uses of institutionalized social action and to the knowledges that society has constructed to endow them with cognitive validity”. Myteskaping er legitimering “conveyed through narratives whose outcomes reward legitimate actions and punish nonlegitimate actions” (Van Leeuwen, 2008, s. 2).

Jeg har valgt å kategorisere følgende seks legitimeringsstrategier: 1) følelser, 2) fremtidsscenarioer 3) moral 4) autoritet, 5) rasjonalitet og 6) tillit. Disse legitimeringsstrategiene er en sammenstilling av Van Leeuwen og Reyes sine kategorier, der jeg har supplert med en siste kategori, tillit. Legitimeringsstrategiene jeg anvender i min analyse er tilpasset norske forhold. Legitimering er kulturelt og sosialt betinget. Det vil for eksempel ikke være hensiktsmessig for norske politikere å benytte seg av de samme legitimeringsstrategiene som amerikanske eller kinesiske politikere bruker. Disse seks legitimeringsstrategiene er ikke uavhengige hverandre, og flere av dem kan opptre samtidig i et samspill. Jeg vil nå gjøre rede for de seks ulike legitimeringsstrategiene.

Legitimering gjennom følelser

Den første legitimeringsstrategien er legitimering gjennom følelser. I følge Reyes er følelser svært sentralt i legitimeringsprosesser. Følelser forbereder publikum ved å gi forutsetninger for hvilke handlinger og forslag taleren vil komme med. Ved å appellere til publikums

følelser, kan taleren forme dets oppfatning av en sak. Talere appellerer til publikums følelser for å konstruere, påtvinge, debattere eller legitimere visse virkelighetsforståelser. Ved å appellere til følelser, kan taleren påvirke publikum til å akseptere og støtte forslag om handling (Reyes, 2011, s. 788).

Én måte politiske aktører appellerer til folks følelser på, er ved å bruke ord eller referere til hendelser som trigger en følelsesrespons hos publikum. En liten referanse til et kollektivt minne eller delte verdier kan fremprovosere følelser hos publikum som videre vil kunne legitimere politisk handling. Et eksempel på nettopp dette er at regjeringen gjentok at “dette er de mest inngrepene tiltakene i Norge siden andre verdenskrig” under den første nedstengingen som følge av COVID-19 i mars 2020. Selv om det kun er den eldste delen av befolkningen som faktisk har opplevd andre verdenskrig, er det et viktig kollektivt minne for nordmenn. Å referere til krigen er effektivt fordi det gir assosiasjoner til krise og alvor. Dette er igjen med på å danne et bilde av hvor kritisk og ekstraordinær situasjonen er. Når man skal identifisere legitimering gjennom følelser i en tekst, bør man derfor se etter hvordan fenomener og aktører blir omtalt og beskrevet (Reyes, 2011). Men som Van Leeuwen påpeker, er det ingen konkret fremgangsmåte man kan bruke for å identifisere hvordan følelser blir brukt i en tekst: “As discourse analysts, we can only “recognize” them, on the basis of our commonsense cultural knowledge” (2008, s. 6).

Legitimering gjennom fremtidsscenarioer

Politisk kommunikasjon kobler ofte sammen fortiden, nåtiden og fremtiden. Problemer man må håndtere i nåtiden, har ofte rot i fortiden. Dessuten kan det å vise til definerende hendelser i fortiden, også skape en felles identitet i nåtiden. Hvordan man velger å fremstille hvordan man har handlet i fortiden, sier noe om hva slags verdier, traumer og triumfer man ønsker at publikum skal identifisere seg med. Videre kan taleren trekke inn fremtidsscenarioer som krever at publikum handler nå. For å unngå at samme problemer oppstår eller forverrer seg i fremtiden, må det handles umiddelbart (Reyes, 2011, s. 793). Videre skriver Reyes at denne legitimeringsstrategien fremstiller fremtiden etter mulige måter å handle på i nåtiden. Dette gjøres på to måter: 1) om vi ikke gjør som taleren sier nå, vil fortiden gjenta seg selv og 2) hvis vi gjør som taleren sier, vil vi få en god fremtid (2011, s. 793). “Political actors exert their power addressing the future by employing specific linguistic choices and structures, such as conditional sentences of the type: 'If + past [protasis]' → would + Infinitive without to [apodosis], or 'If + present [protasis]' → will + Infinitive without to [apodosis]” (Reyes, 2011,

s. 786). Altså består en slik setning av en betingelse (protasis) og en konsekvens (apodosis). Oversatt til norsk vil altså denne legitimeringsstrategien gjerne komme til uttrykk gjennom setningskonstruksjoner som: “Hvis (ikke) vi gjør X nå, vil Y skje i fremtiden”.

Denne legitimeringsstrategien kan kobles til det Van Leeuwen kaller *cautionary and moral tales*. Sistnevnte går ut på å legitimere handling gjennom en moralsk fortelling der man belønnes for å handle rett: “In moral tales, protagonists are rewarded for engaging in legitimate social practices or restoring the legitimate order” (Van Leeuwen, 2008, s. 14). Cautionary tales, eller advarende fortellinger, legitimerer handling ved å advare om farene ved å handle galt: “Cautionary tales, on the other hand, convey what will happen if you do not conform to the norms of social practices. Their protagonists engage in deviant activities that lead to unhappy endings” (Van Leeuwen, 2008, s. 15).

Legitimering gjennom moral

Den tredje legitimeringsstrategien er moral. Reyes bruker en noe snevrere kategori, altruisme, mens Van Leeuwen bruker moralsk vurdering som kategori. Jeg har valgt å bruke moral som kategori fordi moral er et bredere begrep som inkluderer andre verdimeslige vurderinger enn kun altruisme. Legitimering gjennom moralsk vurdering “is based on values, rather than imposed by some kind of authority without further justification” (Van Leeuwen, 2008, s.6). Van Leeuwen skriver at det ikke er mulig å lage eksplisitte, språklige kriterier for å identifisere denne legitimeringsstrategien. En kan finne spor av moralsk vurdering i en tekst i form av verdiladete ord, men vi må først og fremst kjenne dem igjen “on the basis of the commonsense cultural knowledge which we share with others” (Van Leeuwen, 2018, s. 147-148).

Legitimering gjennom autoritet

Den fjerde legitimeringsstrategien er autoritet. Denne formen for legitimering kan kobles til det Van Leeuwen kaller autorisasjon (“authorization”). Autorisasjon er “legitimation by reference to the authority of tradition, custom, law, and/or persons in whom institutional authority of some kind is vested” (Van Leeuwen, 2008, s. 2). Van Leeuwen deler videre inn i 1) personal authority, 2) expert authority, 3) role model authority, (4) impersonal authority, (5) the authority of tradition og (6) the authority of conformity.

Reyes bruker “ekspertstemmer” som kategori, og skriver at denne legitimeringsstrategien typisk kommer til uttrykk gjennom sitater og/eller verb som viser til en verbal prosess, slik som “sier”, “rapporterer” eller “hevder” (2011, s. 800). Politikere viser også autoritet på en mer implisitt måte gjennom den institusjonelle autoriteten de representerer: “From that official angle, they present the version of events as truthful and credible and that representation further justifies operation” (Reyes, 2011, s. 801). En åpenbar grunn til at politikere trekker inn eksperter og autoriteter er for å vise at ekspertene støtter politikernes forslag. Men det gjør også at politikere deler skylden med ekspertstemmene dersom feil blir begått i fremtiden. Om man sier at man har lent seg på faglige råd, og det viser seg at man ikke fikk ønsket resultat, kan man peke på de faglige rådene som årsak til at det gikk galt. Dessuten kan man peke på faglige råd fra eksperter som bakgrunn for å innføre upopulære tiltak.

Legitimering gjennom rasjonalitet

Den femte legitimeringsstrategien er rasjonalitet. Reyes skriver at legitimering gjennom rasjonalitet er når politiske aktører presenterer legitimeringsprosessen som en prosess hvor beslutninger har blitt tatt etter en fulgt, evaluert og gjennomtenkt prosedyre (Reyes, 2011, s. 786, min oversettelse). Videre skriver Reyes at rasjonalitet må forstås som en måte å operere på, eller “modus operandi”. Van Leeuwen opererer med to hovedtyper rasjonalitet: instrumentell og teoretisk (instrumental and theoretical rationalization). Instrumentell rasjonalitet har med formål å gjøre, og er orientert etter en aktivitets middel, mål eller effekt. Teoretisk rasjonalitet er tuftet på “not in whether the action is morally justified or not, nor in whether it is purposeful or effective, but in whether it is founded on some kind of truth, on “the way things are.”” (Van Leeuwen, 2008, s. 12). En aktør kan legitimere handling ved å appellere til logikken og fornuften. I en norsk kontekst, der borgerne har tillit til systemet og de politiske prosessene, kan å vise til en ryddig saksgang være en måte å legitimere politiske beslutninger. Motsatt vil å peke på at et politisk vedtak har blitt til gjennom en dårlig prosess, være en måte å delegitimere det på.

Legitimering gjennom tillit

Den siste legitimeringsstrategien jeg definerer er tillit. Hverken Van Leeuwen eller Reyes definerer tillit som en egen legitimeringsstrategi. Jeg har likevel valgt å etablere tillit som begrep fordi jeg mener det tilfører en viktig dimensjon i analysen som kategorier som moral

eller autoritet ikke fanger opp, nemlig talerens troverdighet og evne til å vekke tillit. Dessuten liker vi å si at Norge er et samfunn bygget på tillit, og dette har blitt trukket frem som en av årsakene til at Norge har klart seg forholdsvis greit gjennom koronapandemien. Stoler mottakerne på det avsenderen sier? Denne legitimeringsstrategien er tett forbundet med avsenderen, og kan knyttes til ethos-begrepet. Om ethos bruker Øyvind Andersen (1995) også begrepet “talerens moralske personlighet”. Vi kan også snakke om troverdighet. Aristoteles hevdet at forstandighet (*fronesis*), dyd (*arete*) og velvilje (*evnoia*) var det som måtte til for å få tillit og virke overbevisende:

(...) *fronesis* er en intellektuell dyd som hjelper en til å se hva som tjener lykken (j.fr. AR 1.9.13); *arete* er evnen til å gjøre og bevare det som er godt, ja til “å øve mange og gode store gjerninger av alle slag i enhver situasjon (AR 1.9.4.). *Evnoia* er tjenestevillighet overfor dem som trenger det, ikke mot gjengjeld eller for å oppnå noe, men for mottagerens skyld (AR11.7.2.) Tilhørerne skal merke at det er en klok og uklanderlig mann de har foran seg, og at han vil deres eget beste. (Andersen, 1995, s. 36).

For å identifisere hvordan taleren legitimerer handling gjennom tillit, må man se etter hvordan taleren konstruerer sin egen kompetanse, karakter og velvilje i teksten. Dette kan taleren for eksempel gjøre ved å fremstille seg som en karakter det er lett å identifisere seg med. Om taleren lykkes i å fremstå som karismatisk, folkelig, klok eller uselvisk, kan det bidra til at publikum lar seg overbevise.

Oppsummering

Jeg har nå redegjort for de seks ulike legitimeringsstrategiene jeg vil identifisere i analysen. Disse er 1) følelser, 2) fremtidsscenarioer 3) moral 4) autoritet, 5) rasjonalitet og 6) tillit. I arbeidet med tekstene har jeg identifisert disse strategiene ved å stille følgende spørsmål:

1. Skal jeg følge koronareglene på grunn av følelser jeg har?
2. Skal jeg følge koronareglene ut fra noe som kan skje i fremtiden?
3. Skal jeg følge koronareglene fordi det er moralsk riktig?
4. Skal jeg følge koronareglene fordi det er rasjonelt?
5. Skal jeg følge koronareglene fordi reglene kommer fra en autoritet?
6. Skal jeg følge koronareglene fordi jeg stoler på det myndighetene sier/har tillit til myndighetene?

De seks spørsmålene er en omformulering av de seks legitimeringsstrategiene. Ved å omformulere de seks legitimeringsstrategiene til spørsmål, får man også frem mottakerperspektivet. Dette vil bidra til å identifisere tekstenes innskrevne publikum, og på den måten avdekke hva taleren ønsker av publikum.

Metode

Utvalg av materiale

I denne oppgaven har jeg valgt å analysere taler holdt av byrådsleder Raymond Johansen (Ap) på Oslo kommunes pressekonferanser om koronasituasjonen. Under koronapandemien har pressekonferansen fått sin storhetstid. Den offentlige interessen for pressekonferansen har vært stor. Innholdet i talene holdt under pressekonferansene har hatt enorm og umiddelbar påvirkning på menneskers liv. Det er gjennom pressekonferansene at nye smitteverntiltak, vaksinasjonsstrategier og gjenåpningsplaner har blitt offentliggjort. Når Oslo kommune har hatt pressekonferanser om koronasituasjonen, har det vært toppsak i alle store mediehus. Pressekonferansen er utgangspunkt for videre kommunikasjon om korona, som nyhetssaker, debatter, poster i sosiale medier, SMS-er til innbyggerne og lignende. I tillegg til å analysere taler fra fem pressekonferanser, har jeg inkludert fire SMS-er. Oslo kommune har sendt ut totalt fem SMS-er til alle innbyggerne i Oslo i forbindelse med koronapandemien.¹ Den første ble sendt ut i mars 2020, mens de fire andre ble sendt ut i perioden september 2020-februar 2021.

På grunn av oppgavens omfang har jeg måttet gjøre noen avgrensninger. For det første har jeg tatt for meg en tidsavgrenset periode, som går fra september 2020 til mars 2021. Perioden strekker seg fra da kommunen begynte å innføre lokale tiltak høsten 2020 til den siste runden med innstramminger våren 2021. Fordi temaet for denne oppgaven er hvordan myndighetene legitimerer innføring og etterlevelse av smitteverntiltak, har jeg sett bort fra pressekonferanser som letter på tiltak. Byrådslederen annonserer innstramminger i alle pressekonferansene jeg analyserer i denne oppgaven, og jeg har valgt ut pressekonferanser som på sin tid førte til store innstramminger i borgernes liv. Videre har jeg kun tatt med byrådslederens taler under pressekonferanser, og ikke innlegg fra andre byråder, eller spørsmål og svar med pressen. Til slutt er det viktig å legge til at analysen av talene er basert

¹ Oslo kommune har sendt ut flere SMS-er i løpet av koronapandemien, men disse har gått ut til enkeltgrupper. SMS-ene jeg analyserer i denne oppgaven har gått ut til alle innbyggerne i Oslo.

på talemanus, og ikke transkripsjon. Jeg har imidlertid sett gjennom opptak av pressekonferansene flere ganger, og sett at byrådslederen følger talemanus nesten uten unntak.

Kritisk, retorisk analyse

I denne oppgaven vil jeg gjøre en kritisk, retorisk analyse av politisk retorikk. Oppgaven er en studie av kommunikasjon som legitimerer inngripende smitteverntiltak. Lund og Roer skriver at: “Helt bredt kan retorisk kritik defineres som den hermeneutiske, kritiske læsning af taler og anden retorisk diskurs, hvor tekstens dele relateres til dens helhed” (Lund & Roer, 2014, s. 27). Teoriene om legitimering og legitimeringsstrategier jeg lener meg på, stammer fra den diskursanalytiske tradisjonen. Derfor benytter jeg meg også av begreper fra den diskursanalytiske tradisjonen. Samtidig har jeg et blikk på forholdet mellom taler og publikum, eller myndighet og borger, som er basert på den retoriske tradisjonen.

Min overordnede metode i denne oppgaven er kritisk nærlesing. Michael Leff har foreslått at man gjør nettopp en *close textual analysis* som metode for retorisk kritikk (Lund & Roer, s. 29). En slik analyse består av “en nærlæsning af teksten, en analyse af de historiske omstændigheder, en erkjendelse af de grundlæggende begrebsdannelser og en vurdering af, hvordan disse begreper interagerer i teksten og dens tidslige udvikling” (Lund & Roer, 2014, s. 29). En slik analyse er altså begrepsorientert, der analyse og teori belyser hverandre i et samspill (Roer, 2014, s. 323). Den kritiske nærlesingen er en hermeneutisk prosess, der jeg gjennom å veksle mellom analyse, fortolkning og vurdering har opparbeidet meg en gradvis dypere fortolkning av tekstkorpuset (Villadsen, 2014). Metoden er abduktiv. Abduksjon er en slutningsform hvor man setter opp hypoteser som forklaring på observerte fakta (Bakken, 2006, s. 92-93). Abduksjon er en frem-og-tilbake-bevegelse mellom tekst og begrep der man søker “slutning til beste forklaring” (Villadsen, 2014, s. 43).

Analysen min er orientert rundt *legitimering*. Ut fra analysen har jeg også identifisert noen spenninger i teksten, som står i konflikt med etablert demokratisk praksis i Norge. På bakgrunn av dette har jeg etablert tre begrepspar som jeg vil diskutere funnene fra analysen ut fra. Disse begrepsparene er 1) *individ og fellesskap*, 2) *lydighet og tillit* og 3) *demokrati og autokrati*.

Analysen er tredelt. I del 1 av analysen vil jeg gi en situasjonsanalyse av tekstene ut fra Bitzers teori om den retoriske situasjonen. I del 2 vil jeg analysere hvordan myndighetene i Oslo legitimerer smitteverntiltakene. Jeg har valgt å strukturere denne delen av analysen etter de seks ulike legitimeringsstrategiene jeg har presentert. I del 2 vil jeg identifisere de

ulike legitimeringsstrategiene, og analysere hvordan myndighetene anvender disse ut fra legitimeringsstrategiens utvikling, fremtredenhet og variasjon. Del 3 vil jeg gå fra del til helhet, og løfte blikket fra de enkelte legitimeringsstrategiene. Jeg vil her analysere hvordan de ulike legitimeringsstrategiene fungerer i et samspill, og analysere hva som peker seg ut som myndighetene i Oslos overordnede legitimeringsstrategi. I del 3 av analysen vil jeg syntetisere og fremheve de mest fremtredende legitimeringsstrategiene. Her vil jeg også analysere hvordan taleren, publikum og forholdet mellom taleren og publikum blir konstituert i tekstene. I analysen har jeg sett særlig etter ordvalg, pronomen, modalitet og koherens.

Hvordan er fenomener beskrevet, og hvordan forholder taleren seg til fenomenene? Ved å analysere *ordvalg*, kan man avdekke positive og negative vurderinger av saksforholdet som taleren snakker om. Talerens ordvalg kan også egne seg til å trigge følelser. Taleren kan blant annet bruke verdiladede ord, gjentakelser og omformuleringer (Vagle, 1995).

For å identifisere tekstenes innskrevne taler og publikum ser jeg særlig på *pronomen* og *tiltaleformer*. På hvilken måte omtaler taleren seg selv og publikum? Pronomen- og tiltaleform kan identifisere hvordan taleren konstituerer sin egen og publikums posisjon. Jeg vil se på hvilke pronomen som blir brukt, og hvem de referer til.

Modalitet betyr “måte”, og kan ses på som “talerens måte å uttrykke fakta og holdninger på, inkludert grader av visshet eller tvil, muligheter og nødvendigheter, tillatelser og forpliktelser” (Skrede, s. 50). Modalitet kan vise seg i bruken av modalverb som *må*, *kan*, *vil*, *bør* og *skal*, og i adverb som *sannsynligvis*, *forhåpentligvis*, *absolutt* og *trolig*. Videre kan vi dele inn i to typer modalitet: epistemisk og deontisk. Epistemisk modalitet er uttrykk for hvordan taleren uttrykker sikkerhet og sannsynlighet knyttet til saksforholdet – sannhetsverdien i et utsagn. Deontisk modalitet handler om talerens ønsker og vilje. For å identifisere modalitet i en tekst, kan man blant annet se etter hvilke språkhandlinger som er brukt. Direktiver, der målet er å få mottakeren til å handle på en bestemt måte, vil uttrykke ulike grader av deontisk modalitet avhengig av om de er formulert som krav, anmodninger, råd, spørsmål eller annet. Ved å identifisere en talers bruk av modalitet kan man få “innsikt i hvilket verdenssyn som fremmes, hvilken kunnskap som postuleres som sann og gyldig - epistemisk modalitet - samt hvordan vi bør handle i lys av de sosiale omstendighetene som beskrives - deontisk modalitet” (Skrede, s. 51).

Ved å undersøke *koherens* i teksten, kan man avdekke hvilke sammenhenger taleren skaper. Taleren skape sammenheng mellom ord, setninger og tekst. Rent språklig kan meningsinnhold kobles sammen med konjunksjoner, subjunksjoner, preposisjonsuttrykk og

adverb. Dette kalles setningskobling (Vagle, s. 189). Kausalkoblinger uttrykker et årsaksforhold, temporalkoblinger uttrykker et tidsforhold, adversativkoblinger uttrykker motsetninger og additivkoblinger uttrykker likhet eller sideordning. Men koblinger i tekst kan også være uten formelle markører.

Analyse

3.1. Del 1: Situasjonsanalyse

I den første delen av analysen vil jeg gjøre en situasjonsanalyse. Jeg vil starte med å gjøre en analyse av koronapandemien i Oslo som retorisk situasjon. Jeg har valgt å dele inn perioden september 2020 - mai 2021 i fem faser, og vil redegjøre for denne faseinndelingen før jeg gir en situasjonsanalyse av de enkelte fasene.

Koronapandemien i Oslo som retorisk situasjon

Etter Bitzers teori om den retoriske situasjonen, må vi altså forstå disse pressekonferansene og SMS-ene fra myndighetene i Oslo som et svar på *et påtrengende problem*. Land over hele verden er rammet av en dødelig viruspandemi. De norske myndighetenes løsning på pandemien er smitteverntiltak. Det *påtrengende problemet* er å få folk til å følge smittevernreglene. Dette er et retorisk problem ettersom det kan løses om borgerne overtales til å handle som myndighetene vil, altså å følge smittevernreglene. Viruspandemien gir grobunn for en rekke andre problemer, som press på helsetjenestene. Dessuten gir smitteverntiltakene en rekke negative konsekvenser, særlig over lang tid. Flere blir arbeidsledige, det kan oppstå psykiske helseproblemer som følge av isolasjon, skoleelever får et redusert opplæringstilbud og de offentlige tjenestene kan bli presset.

Det er flere *tvingende omstendigheter* som påvirker hva taleren, Raymond Johansen, kan si, og på hvilken måte han kan si det. Den mest styrende er talerens rolle. Raymond Johansen er byrådsleder, og uttaler seg som leder av byens administrative ledelse. Johansen har med andre ord stor makt, men er også styrt av saken og alvoret. Johansen er Arbeiderparti-politiker, men må også lykkes i å overtale dem som ikke deler hans politiske ståsted. Det er dessuten noen betingelser knyttet til pressekonferansen som medium. Talen blir fremført muntlig, og for å holde på publikums oppmerksomhet kan den ikke være for lang. SMS-ene fra kommunen kan bare bestå av et par setninger.

Noe av det som gjør den politiske retorikken under pandemien spesiell, er publikums rolle. Når vi analyserer politisk retorikk, er det ofte velgerne som blir snakket til. Et politisk parti må skaffe sympatisører og velgere, og spisser budskapet inn mot potensielle velgergrupper. I en pandemi er derimot publikum langt bredere enn en potensiell velgergruppe. Myndighetene skal også snakke til de som ikke vil eller kan stemme ved valg, og de skal snakke til folk som aldri kommer til å stemme på partiet de representerer. Om et

parti klarer å overbevise 30% av publikum til å stemme på dem ved et stortingsvalg, vil det i dag være en stor suksess. Om myndighetene kun klarer å overbevise 30% av publikum om å følge smittevernreglene, er det derimot et enormt nederlag. *Det retoriske publikummet* i koronapandemien er stort og bredt. Noen er redde for viruset og selvisolerer seg, mens andre ikke er bekymret for å bli syke. Skal myndighetene lykkes i å få ned smittetallene og unngå store smitteutbrudd, er de avhengige av å lykkes i å overtale flere hundretusen i å holde avstand, unngå sosial kontakt og bruke munnbind.

Mange kommuner har i løpet av pandemien hatt svært inngripende tiltak i forbindelse med lokale smitteutbrudd. Disse tiltakene har imidlertid vart i en ganske kort periode. I Oslo var situasjonen helt annerledes. Byrådet annonserte sosial nedstenging av byen 6. november. Mange av tiltakene varte til 26. mai. I over et halvt år var både skjenkekraner og treningssentre stengt. Det var strengt og det varte lenge. Fra 9. november 2020 til 17. mai 2021 hadde elever ved den videregående skolen, med unntak av en periode på to uker med gult nivå, enten hjemmeundervisning eller “rødt nivå²”. Denne perioden kjennetegnes av at Oslo har langt strengere regler enn resten av landet, og at kommunen hadde lokale tiltak i tillegg til de nasjonale tiltakene. Med unntak av en kort periode i forbindelse med Alfa-utbruddet (da kalt “den britiske varianten/det muterte viruset”) i Nordre Follo, har det vært byrådet som har innført disse tiltakene.

Jeg har delt perioden september 2020 - april 2021 inn i fem faser: 1) Opptakten til den sosiale nedstengingen, 2) starten på den sosiale nedstengingen, 3) mutert virus, 4) rekordhøye smittetall og rekordstrengte tiltak og 5) gjenåpning. Fasene er definert ut fra flere faktorer. Den viktigste faktoren er tiltaksnivået, altså hvor inngripende smitteverntiltak det var. Dette henger sammen med flere andre faktorer, som smittetall og press på offentlige tjenester. Dessuten spiller virusvariant inn. Videre spiller smittesituasjonen i andre land en rolle. Mediedekningen av viruspandemien, kunnskap om viruset og den offentlige debatten kring strategier og tiltak er en annen faktor. Etter hvert fikk tilgangen til og oppslutningen om vaksiner mye å si. Tid er en siste faktor. Å ha inngripende smitteverntiltak over tid, fører til en rekke langtidskonsekvenser. Tiltakene kan over tid føre til ensomhet, økonomiske tap, høy arbeidsledighet og læringstap for skoleelever. Dessuten kan folk bli lei av de strenge smitteverntiltakene, såkalt “tiltakstrøtthet”.

² Rødt nivå er det strengeste tiltaksnivået i “trafikklysmodellen”, som er en smittevernveileder, for skoler. For videregående skoler innebærer rødt nivå blant annet at elevene må holde én meter avstand, og at elevene deles inn i mindre grupper (Utdanningsdirektoratet, 2022). Rødt nivå innebærer mer digital undervisning og mindre fysisk oppmøte på skolen.

Fase 1. Opptakten til den sosiale nedstengingen

Den første fasen definerer jeg som opptakten til den sosiale nedstengingen. Denne fasen starter etter at man i Norge har hatt en sommerferie uten særlig inngripende tiltak. Våren 2020 innførte regjeringen svært inngripende, nasjonale smitteverntiltak. Da sommerferien kom, var de mest inngripende tiltakene fjernet. Mot slutten av sommerferien begynte smittetallene å øke igjen, og spesielt i hovedstaden. Byrådet bestemte seg for å innføre lokale tiltak. Et påtrengende problem for myndighetene i Oslo er manglende kriseforståelse i befolkningen. Det er vanskelig å få folk til å endre vaner igjen etter en sommerferie med relativt få smitteverntiltak.

Våren 2020 var det i det stort sett like smitteverntiltak over hele landet³, og det var regjeringen som tok beslutningene. Nå opplever myndighetene i Oslo stort press fra de nasjonale myndighetene om å innføre strengere smitteverntiltak lokalt. Byrådsleder Raymond Johansen havner i en åpen konflikt med helseminister Bent Høie, og svaret på de nasjonale helsemyndighetenes anbefalinger er at “det gjør vi ikke” (Johansen et.al., 2020). Et annet påtrengende problem for byrådet er derfor også å fremstå som handlekraftige og ansvarlige i en periode de er under stort press.

Det nye denne høsten er at Oslo etter hvert får langt strengere smittevernregler enn resten av landet, og at disse er lokalt bestemt. Perioden kjennetegnes av at byrådet først kommer med råd og anbefalinger, som senere blir til påbud og forbud. 18. september 2020 sendte Oslo kommune ut en pressemelding med tittelen “Vurderer strengere tiltak”. I løpet av september har byrådet innført et påbud om munnbind i kollektivtrafikken, et forbud mot arrangementer med over 50 deltakere og et forbud mot å samles mer enn 10 personer på private sammenkomster. I slutten av oktober ber byrådet “befolkningen begrense sosial kontakt til et minimum” (Oslo kommune, 26.10.2020).

I mitt tekstkorpus er det ett talemanus fra en pressekonferanse og én SMS som hører til denne fasen. Begge er datert 21. september 2020. Pressemeldingen som ble sendt ut i etterkant av pressekonferansen har tittelen: “21. september: Forbyr private sammenkomster med flere enn ti personer”. Noen timer senere sendte Oslo kommune ut denne SMS til innbyggerne i Oslo samme dag: “Oslo trenger din hjelp. Hold 1 meter avstand. Bruk munnbind ved trengsel. Syk? Bli hjemme. Unngå buss, trikk og bane hvis mulig. Gjør det for Oslo www.u.nu/oslo” (SMS, 21. september 2020).

³ Oslo var blant kommunene som innførte enkelte lokale skjerpelser, og Oslo kommune hadde lokale regler for servering av alkohol.

Fase 2. Starten på den sosiale nedstengingen.

6. november 2020 annonserer Raymond Johansen at byrådet innfører sosial nedstenging i Oslo. Det er første gang begrepet “sosial nedstenging” blir brukt i covid 19-pandemien i Norge. Oslo får med dette langt strengere smittevernregler enn andre steder i landet. Byrådet innførte blant annet skjenkestopp, et forbud mot alle innendørs arrangementer og strenge smittevernregler i skolen. I romjulen blir den første dosen med koronavaksine satt. Etter julefeiringen gikk smittetallene kraftig opp, og regjeringen innførte kraftige, nasjonale tiltak. Samtidig ble en ny virusvariant oppdaget i Storbritannia. Denne skapte bekymring også i Norge, og det ble innført egne innreiseregler fra Storbritannia.

I mitt tekstkorpus er det én pressekonferanse og én SMS. 6. november 2020 holdt byrådet en pressekonferanse der de annonserte at de ville innføre sosial nedstenging av Oslo. Pressemeldingen som ble sendt ut i etterkant av pressekonferansen har tittelen: “6. november: Byrådet innfører sosial nedstenging av Oslo”. Noen dager senere sendte Oslo kommune følgende SMS: “Kjære Oslo. Fra i dag er mye av byen vår stengt. Det er dramatisk, men må til for å slå ned smitten. Det betyr at du må ha minst mulig kontakt med andre, slik at vi unngår full nedstenging. Dette skal vi klare sammen. Gjør det for Oslo. Se tiltakene på www.oslo.kommune.no/tiltak “ (SMS, 10. november 2021)

Fase 3. 23. januar 2021- 28. februar 2021. Mutert virus.

Det som definerer den tredje fasen, er den nye virusvarianten som først ble oppdaget i Norge i januar 2021. Viruset hadde allerede ført til stor smittespredning i Storbritannia, og ble i starten omtalt som “det britiske viruset/den muterte viruset”. Regjeringen innførte en rekke inngripende tiltak i Oslo-regionen, og innbyggere fra andre steder i landet ble frarådet å reise inn i regionen. Etter hvert får kommunene tilbake kontrollen, og Oslo letter på noen av tiltakene. 17. februar 2021 holdt byrådet pressekonferanse der de annonserte at “Byrådet fortsetter en gradvis og kontrollert gjenåpning av Oslo”. Oslos befolkning har allerede levd under strenge tiltak i flere måneder, og langtidskonsekvensene blir større og større. Nå kommer det en ny virusvariant som skaper økt uforutsigbarhet og usikkerhet.

I mitt tekstkorpus er det én SMS og ett talemanus som hører til denne fasen. I januar 2021 ble det oppdaget smittetilfeller av en ny virusvariant, og regjeringen innførte en tiltakspakke for hele Oslo-regionen. Byrådet holdt pressekonferanse, og pressemeldingen som ble sendt ut i etterkant av pressekonferansen har tittelen: “23. januar: Den sosiale

nedstengingen i Oslo forsterkes etter funn av mutert virus uten kjent smittevei (villsmitte) i Nordre Follo”. Samme dag sender Oslo kommune ut følgende SMS: “Kjære Oslo. Det er innført nye og strengere tiltak for å stoppe spredning av det muterte koronaviruset. Hold ut. Gjør det for Oslo. www.oslo.kommune.no/tiltak” (SMS, 23. januar 2021)

Fase 4. Rekordhøye smittetall og rekordstrengte tiltak

I fase 4 snur det imidlertid igjen. 11 dager etter at Oslo kommune sendte ut pressemeldingen “Byrådet fortsetter en gradvis og kontrollert gjenåpning av Oslo”, sender de ut en pressemelding med tittelen “Byrådet innfører strengere smitteverntiltak”. I fase 4 blir borgerne i Oslo underlagt smitteverntiltak som på flere områder er de strengeste i løpet av hele pandemien. Byrådet innfører blant annet et forbud mot å ha mer enn to på besøk i private hjem. I denne fasen innfører også byrådet differensierte smitteverntiltak på bydelsnivå for første gang. I bydelene Grorud, Stovner, Alna, Bjerke, Gamle Oslo, Grünerløkka og Søndre Nordstrand innførte byrådet hjemmeskole for elever på 5.-7. trinn. Disse bydelene hadde særlig høyt smittetrykk. Men det er også bydelene i Oslo der flest barn vokser opp i lavinntektsfamilier. Denne fasen defineres også av at den sosiale nedstengingen nå har vart i flere måneder, og at langtidskonsekvenser av tiltakene begynner å bli alvorlige. Arbeidsledigheten er høy, og næringslivet opplever store økonomiske tap. Samtidig får flere og flere beskyttelse mot alvorlig sykdom etter å ha fått koronavaksine.

Allerede 9. februar 2021 uttalte Raymond Johansen at han var oppriktig bekymret for at Oslo nærmet seg bristepunktet (Oslo kommune, 9. februar 2021). Byrådslederen ga uttrykk for at tiltaksbyrden var stor, og at det er grenser for hvor mye en befolkning kan tåle. Byrådet startet en forsiktig og gradvis gjenåpning. 28. februar innkalte myndighetene til pressekonferanse kl. 18 på en søndag. Det er ikke vanlig at myndighetene innkaller til pressekonferanse midt i søndagsmiddagen. Tidspunktet for pressekonferansen understreker det ekstraordinære i situasjonen, og bygger opp en forventning om betydelige nyheter. Byrådet annonserer at de må stramme ytterligere inn. Tidligere den dagen hadde ordføreren i Molde, Torgeir Dahl, rettet sterk kritikk mot Oslos koronahåndtering: “Da er det naturlig fra mitt perspektiv å spørre byrådet i Oslo om de ikke klarer å gjøre jobben sin skikkelig eller om innbyggerne ikke klarer å følge reglene, sier ordføreren” (Lode, 2021). Molde-ordførers utspill førte til et enormt raseri, og Johansen svarte med å forsvare både innbyggernes og byrådets innsats.

Denne fasen preges av en rekke utfordringer. Siden tiltakene har vart så lenge, er konsekvensene av smitteverntiltakene blitt større. Frustrasjonen og utmattelsen vokser, og myndighetene er bekymret for tiltakstrøtthet. Samtidig opplever kommunen rekordhøye smittetall, press på kommunale tjenester og forsinkede vaksiner. Jeg definerer denne fasen fra 28. februar til 27. april 2021. Etter dette kommer det ingen flere innstramminger, og byrådet legger frem og gjennomfører en trinnvis gjenåpning.

Fra fase 4 er det to pressekonferanser og én SMS i mitt tekstkorpus. Søndag 28. februar 2021 innkaller byrådet til pressekonferanse. Pressemeldingen som ble sendt ut i etterkant av pressekonferansen har tittelen: “28. februar: Byrådet innfører strengere smitteverntiltak”. Samme kveld sender Oslo kommune følgende SMS: “Kjære Oslo! Dette er tungt for oss alle, men igjen trenger vi en ekstra innsats for å slå ned pandemien. Hold avstand, treff få mennesker og bli hjemme når du er syk. Test deg, test er gratis. Se mer på www.oslo.kommune.no/korona Tusen takk! Gjør det for Oslo” (SMS, 28. februar 2021). Den siste pressekonferansen jeg inkluderer i denne oppgaven ble holdt 15. mars 2021. Pressemeldingen som ble sendt ut etter pressekonferansen har tittelen: “15. mars: Byrådet innfører nye tiltak mot spredning av koronaviruset”.

Fase 5. Gjenåpning

Fra 26. mai kunne blant annet treningssentre, konsertsteder, restauranter, cafeer og skjenkesteder åpne igjen. Etersom jeg i denne oppgaven undersøker myndighetenes legitimering av smitteverntiltak, vil jeg ikke gå videre inn på kommunikasjon rundt gjenåpning.

3.2. Del 2. Analyse av myndighetene i Oslos legitimeringsstrategier

Jeg vil nå gi en analyse av myndighetene i Oslos legitimering av smitteverntiltak gjennom 1) følelser, 2) fremtidsscenarioer, 3) moral, 4) autoritet, 5) rasjonalitet og 6) tillit.

3.2.1. Følelser

Den første legitimeringsstrategien jeg skal ta for meg er legitimering gjennom følelser. Her vil jeg vise hvordan myndighetene i Oslo legitimerer smitteverntiltakene ved å skape kriseforståelse og bekymring for framtiden. Videre spiller myndighetene på borgernes samvittighet og ansvarfølelse. Myndighetene anerkjenner også publikums følelser og innsats.

Myndighetene skaper kriseforståelse

Myndighetene i Oslo skaper kriseforståelse for å legitimere smitteverntiltakene.

Kriseforståelsen skapes gjennom beskrivelser av situasjonen byen står i. Pressekonferansene åpner ofte med en beskrivelse av situasjonen, som i september da Raymond Johansen startet pressekonferansen med å si at “Situasjonen i Oslo er alvorlig”. Videre sier Johansen at smittetallene er høye, og at “denne utviklingen må vi stoppe, og vi må gjøre det nå” (Johansen, 21.09.2020).

I fase 1 og 2 får For som Johansen også sier: “I starten var vi reddere. Nå har vi vent oss til å leve med en global, dødelig pandemi” (Johansen, 21.09.2020). At folk ikke lengre er så redde for pandemien, har blitt et problem for kommunen. I november annonserer byrådet at de innfører *sosial nedstenging* i Oslo.

Ord som *alvorlig, dramatisk, uforutsigbarhet, sykehusinnleggelser* og *smitterekorder* går igjen når myndighetene beskriver situasjonen. Som i februar 2021, hvor situasjonen er beskrevet som *alvorlig, annerledes* og *ekstraordinær*: “Nå ser vi en tredobling i sykehusinnleggelser – det er alvorlig. Vi står fortsatt i en ekstraordinær situasjon, som ikke likner noe vi har vært med på tidligere. Samfunnet holdes i gang – samtidig som alt er helt annerledes” (28.02.2021). Eller i november 2020, hvor også får plass i SMS-en kommunen sender ut til innbyggerne: “Fra i dag er mye av byen vår stengt. Det er dramatisk, men må til for å slå ned smitten” (SMS, 10.11.2020).

I januar 2021, fase 3, ble det oppdaget en ny virusvariant i Norge, og Oslo-regionen ble underlagt svært inngripende smitteverntiltak. Måten viruset blir beskrevet på forteller publikum tydelig hvordan Johansen ser på situasjonen og den nye virusvarianten:

Hva betyr det? Jo, det betyr at vi for første gang har spredning i Norge av det muterte og svært smittsomme viruset. Det er dette som kalles *villsmitte*. Det er en dramatisk utvikling, som endrer veldig mye.

I Irland har det muterte viruset ført til en smitteeksplosjon på bare noen få uker. Hvis det samme skjer her kan kapasiteten i helsevesenet bli sprengt. Det må vi for all del unngå (Johansen, 23.01.2021).

Viruset blir beskrevet som *mutert* og *svært smittsomt*. I framtiden kan vi få en *smitteeksplosjon* og kapasiteten i helsevesenet kan bli *sprengt*. I tillegg legger byrådslederen vekt på at situasjonen har endret seg *dramatisk*. Det er ingen tvil om at Johansen mener at

dette viruset er farlig. På denne måten skaper Johansen frykt og dramatikk i sin beskrivelse av viruset og trusselen det representerer skaper. I denne pressekonferansen er fremstillingen og beskrivelsen av det farlige viruset og trusselen det representerer den mest fremtredende legitimeringsstrategien.

Disse situasjonsbeskrivelsene har en fremtredende plass i pressekonferansene. Det er ikke bare på grunn av de sterke ordene som blir brukt, men også fordi de ofte åpner pressekonferansene. Situasjonsbeskrivelsen danner på den måten grunnlaget for det som kommer senere, og setter tonen fra start. Publikum skal forstå at de står i en stor krise. Etter å ha beskrevet situasjonen, kobler Johansen den alvorlige krisen til et behov for strengere smitteverntiltak: “Det muterte viruset har forandret spillereglene, og har gjort det nødvendig å gå enda lenger for å stoppe spredningen av denne alvorlige sykdommen” (Johansen, 15.03.2021). Den nye situasjonen *tvinger* frem nye og strengere tiltak: “Vi må gjøre alt vi kan for å stoppe det muterte viruset” (Johansen, 28.02.2021).

Frykt og bekymring for fremtiden

Videre skaper myndighetene frykt og bekymring for fremtiden.

Jo dårligere hver og en av oss er på å følge smittevernreglene, jo hardere vil pandemien fortsette å ramme det norske samfunnet. Hvis du er ung kan det bli vanskeligere å komme seg inn på arbeidsmarkedet. Hvis du er permittert kan det bli vanskeligere å komme tilbake til jobben din. Hvis du er godt voksen kan det igjen bli vanskelig å få besøkt barnebarn eller gamle foreldre. Hvis du er gammel kan du bli mer isolert (Johansen, 21.09.2020).

Her skaper byrådslederen en sammenheng mellom dårlig etterlevelse av smitteverntiltakene og en rekke negative konsekvenser for folks liv og økonomi. Johansen peker på hvordan pandemien kan ramme mange ulike grupper i samfunnet, fra de unge til de eldre. Også i fase 4, når stadig flere har fått første vaksinedose, minner byrådslederen om hvilken fare viruset representerer:

I dag kom det forskningsresultater som viser at hele 60 prosent av dem som blir syke, sliter med senvirkninger. Det understreker det store alvoret i denne pandemien, og hvor viktig det er å skåne flest mulig fra å bli smittet. Også yngre folk blir veldig sjuke, blir innlagt på sykehus og må leve med langvarige plager (Johansen, 15.03.2021).

Ansvarsfølelse og samvittighet

“Oslo trenger din hjelp”, skriver Oslo kommune til innbyggerne i en SMS september 2020 (SMS, 21.09.2020). Denne formuleringen kan minne om slike man finner i kampanjer fra hjelpeorganisasjoner av typen “Regnskogen trenger din hjelp” eller “Barna i Syria trenger din hjelp nå”. Dette budskapet gjentas i slutten av SMS-en med slagordet “Gjør det for Oslo”. Kommunen plasserer med dette et ansvar på innbyggerne for å hjelpe Oslo. Det er flere eksempler på at også byrådslederen gjør dette: “Vi skal treffe nødvendige politiske tiltak. Men et stort ansvar hviler også på skuldrene til hver og en av oss. For det er summen av våre alles handlinger, de små tingene, som styrer hvor hardt rammet vi blir (Johansen, 28.02.2021)”. Byrådslederen delegerer først ansvar for å “treffe nødvendige politiske tiltak” til seg selv, og plasserer så et stort ansvar på enkeltmennesket. Slik blir borgerne på et vis personlig ansvarlige for å sørge for at byen ikke rammes hardere. Johansen snakker på denne måten til publikums samvittighet og pliktfølelse. Plasseringen av ansvar bygger på en moralsk vurdering som grunnleggende sett handler om at det enkelte mennesket bør og skal ofre noe for fellesskapet. Jeg vil komme nærmere inn på dette senere når jeg analyserer hvordan moral brukes som legitimeringsstrategi.

Anerkjennelse av borgernes følelser og innsats

En siste måte myndighetene bruker følelser om legitimeringsstrategi, er ved å anerkjenne publikums følelser og innsats. På denne måten bygger byrådslederen en nær og omsorgsfull relasjon til borgerne. Først vil jeg se på hvordan Johansen anerkjenner publikums følelser, illustrert av disse fire sitatene:

1. “Jeg veit at mange kommer til å bli fortvila, sinte og frustrerte” (Johansen, 06.11.2020)
2. “Jeg har stor forståelse for alle som i dag er forbannet, som er lei seg, som kjenner på håpløsheten” (Johansen, 23.01.2021).
3. “Dette er tungt for oss alle, men igjen trenger vi en ekstra innsats for å slå ned pandemien” (SMS, 28.02.2021).
4. “Jeg tror vi alle kan kjenne på at vi skyver grensen for hva vi kan orke og hva vi kan klare. Og dere, det er lov å være lei seg i dag” (Johansen, 28.02.2021).

I alle disse sitatene uttrykker byrådslederen aksept og anerkjennelse av negative følelser. Samtidig kan vi se at det skjer en viss utvikling utover i den sosiale nedstengingen. I det første

sitatet fra 06. november sier byrådslederen at han “veit at mange **kommer til** å bli fortvila, sinte og frustrerte”. Han snakker altså om følelsesreaksjoner som vil komme. Utover i nedstengingen, som i sitatet fra 28. februar, snakker byrådslederen om en følelse som ikke vil komme, men som har vart over tid: “Jeg tror vi alle kan kjenne på at vi skyver grensen for hva vi kan orke og hva vi kan klare”. Dessuten er det en viss endring i hvilke følelser byrådslederen anerkjenner. I sitat 2 og 3 fra fase 2 og 3, trekker Johansen frem sinne og frustrasjon. I sitat 3 og 4 fra fase 4 legger byrådslederen mer vekt på utmattelse og å være lei seg.

Byrådslederen uttrykker sympati og medfølelse med befolkningen, men også en bekymring over konsekvensene pandemien har på befolkningen: “For noen uker siden sa jeg at Oslo var på bristepunktet. Det er ingen tvil om at veldig mange sliter voldsomt som følge av nedstenginga”. Johansen går så videre til å si at “Det er en enorm belastning, og det å gang på gang komme tilbake med dårlige nyheter kjenner jeg og resten av byrådet på.” (Johansen, 28.02.2021). Anerkjennelsen av publikums følelser bygger en nær relasjon mellom myndighet og borger fordi byrådslederen gir uttrykk for at han bryr seg om borgerne, og ikke tar lett på å innføre inngripen i deres liv.

I tillegg til å anerkjenne borgernes følelser, anerkjenner byrådslederen borgernes innsats:

Dere, det å vaske hendene, holde avstand og begrense sosiale treff: det kan virke som små handlinger. Men summerer vi dem opp oppnår vi noe stort. Vi har alle reddet menneskeliv. Vi vet ikke hvem vi har reddet. Men vi vet at det vi gjør beskytter sårbare mennesker, at vi bidrar til kontroll over helsevesenet vårt. (Johansen, 28.02.2021)

Johansen kommer her med en stor anerkjennelse av borgernes innsats. Han knytter deres håndvask og begrensning av sosial kontakt til noe av det mest heltmodige man kan tenke seg, nemlig å redde liv. Byrådslederen sier noe om hva som er moralsk rett å gjøre, nemlig å redde menneskeliv ved å følge smitteverntiltakene. Ved å koble smitteverntiltakene til noe som er moralsk rett, legitimerer også Johansen tiltakene. Dessuten motiverer byrådslederen publikum til å fortsette å følge smittevernreglene ved å påpeke at “vi” har gjort noe så heltmodig som å redde menneskeliv. Samtidig kan byrådslederen koble byrådets handling, altså å innføre disse smitteverntiltakene, til suksess. Også politikken til byrådet redder menneskeliv.

Oppsummering

Myndighetene i Oslo legitimerer smitteverntiltakene gjennom følelser ved å skape kriseforståelse og bekymring for fremtiden. Videre plasserer byrådslederen ansvar, og appellerer til borgernes samvittighet og pliktfølelse. Byrådslederen kommer også med en rekke anerkjennelser av borgernes følelser og innsats. Ved å anerkjenne borgernes innsats, appellerer Johansen til en følelse av stolthet og samhold. Ved å anerkjenne borgernes følelser, uttrykker byrådslederen sympati og medmenneskelighet. Anerkjennelsen av innsats og følelser vekker altså litt ulike følelser, men begge deler kan ha samme virkning på publikum av å “føle seg sett”. I sum bygger byrådslederens anerkjennelser opp en følelse av å være sett, og å være viktig. Myndighetene appellerer til et ganske bredt følelsesregister. Sorg, sinne, frykt, uro, ansvar, stolthet og tilhørighet er alle følelser myndighetene spiller på. Det er dessuten variasjon i *hva* myndighetene appellerer frykt og bekymring for. Myndighetene appellerer til frykt for egen og andres helse, konsekvenser for samfunnet og for nedstenging.

3.2.2. Fremtidsscenarioer

Den andre legitimeringsstrategien jeg skal ta for meg er legitimering gjennom fremtidsscenarioer. Det er tre ulike måter myndighetene i Oslo legitimerer smitteverntiltak gjennom fremtidsscenarioer på. Den første er ved å sette opp en hypotetisk fremtid med høye smittetall. Den andre er ved true med strengere smitteverntiltak. Den tredje er ved å friste med gjenåpning. I tillegg trekker myndighetene inn historier fra utlandet som fungerer som eksempler på hvordan situasjonen i Oslo kan bli.

Høye smittetall

Den første måten myndighetene i Oslo bruker fremtidsscenarioer til å legitimere smitteverntiltak, er ved å sette opp scenarioer med høye smittetall. En fremtredende strategi for myndighetene i Oslo er som nevnt å kommunisere at byen er i krise og at krisen er alvorlig. Jeg har beskrevet hvordan blant annet myndighetenes ordvalg kan trigge frykt hos publikum ved å beskrive hvor farlig viruset er. Myndighetene danner også kriseforståelse ved å sette opp fremtidsscenarioer hvor smitten har økt kraftig. Dette gjør for eksempel byrådslederen i pressekonferansen han holdt i september 2020. Raymond Johansen starter med å si at “Hvis denne økningen fortsetter vil vi igjen se mange som blir skikkelig syke. Som blir innlagt på sykehus. Som dør”. Og fortsetter med “Derfor må vi nå stramme inn”

(Johansen, 21.09.2020). Byrådslederen legitimerer handling nå basert på trusselen om framtidige sykehusinnleggelser og dødsfall. I tillegg peker Johansen på andre mulige konsekvenser av høye smittetall enn sykdom og død. Hele samfunnet kan bli slått ut: “Vi har nå et mulighetsvindu, og en mulighet til å slå smitten ned før smitten slår vårt samfunn ut” (Johansen, 06.11.2020). Et lignende scenario blir trukket frem også fire måneder senere: “Hvis smitten blir for høy, over for lang tid, risikerer vi at systemet kneler. Da mister vi kontrollen” (Johansen, 15.03.2021).

Videre viser byrådslederen til eksempler fra utlandet:

1. “Samtidig som smitten har økt i Oslo har smitten eksplodert i Europa. Land etter land har ekstremt høye smittetall, og står i en kritisk situasjon” (Johansen, 06.11.2020).
2. “I Irland har det muterte viruset ført til en smitteeksplisjon på bare noen få uker. Hvis det samme skjer her kan kapasiteten i helsevesenet bli sprengt. Det må vi for all del unngå” (Johansen, 23.01.2021).
3. “Vi må gjøre alt vi kan for å stoppe det muterte viruset. Vi har sett hvor raskt og effektivt det har smittet i andre land og storbyer” (23.01.2021).

Eksemplene fra utlandet fungerer som advarsler om hva som kan skje, og hvor galt det kan gå. Koblingen blir slik: Om ikke myndighetene og publikum handler nå, kan Oslo ende opp som for eksempel Irland. Johansen konstruerer altså en kausalkobling mellom å ikke handle og å ende opp som andre europeiske storbyer (eksempel 3). Eksempler fra utlandet er særlig sentralt i pressekonferansen fra januar 2021 da “den britiske varianten” ble oppdaget i Norge, som eksempel 2 og 3 viser.

Strengere smitteverntiltak

Den andre måten myndighetene i Oslo bruker fremtidsscenarioer til å legitimere smitteverntiltak, er ved å gjenta at høyere smittetall vil resultere i strengere smitteverntiltak:

1. “Hvis antallet smittede fortsetter å øke så kraftig som nå må vi igjen innføre svært inngripende tiltak” (Johansen, 21.09.2020).
2. “Forhåpentlig kan vi komme tilbake til en mer normal situasjon om ikke alt for lenge. Men, akkurat nå er situasjonen langt fra normal. Dette kan gå fra vondt til verre. For å unngå at vi stramme enda mer til er det noen enkle regler som gjelder” (Johansen, 21.09.2020).
3. “Forhåpentlig kan kraftige innstramminger nå gjøre at vi kan få en mer normal julefeiring, og mindre inngripende tiltak utover vinteren. (...) Men, vi må se en betydelig nedgang i smitten før vi kan lette opp igjen” (Johansen, 06.11.2020).

I alle disse tre sitatene kobler Raymond Johansen smittetall til tiltaksnivå. I sitat 2 blir handling nå fremstilt som det beste av to onder: “Dette kan gå fra vondt til verre. For å unngå at vi stramme enda mer til er det noen enkle regler som gjelder”. Smitteverntiltakene legitimeres ut fra fremtidens beste. I sitat 2 og 3 bruker byrådslederen flere modale uttrykk for å moderere budskapet om en potensiell normalitet. I sitat 3 setter Johansen opp en adversativ kobling med konjunksjonen “men”. “Adverbene “forhåpentligvis” og “betydelig” fungerer som forbehold, og taleren uttrykker usikkerhet.

Med disse uttrykkene for epistemisk modalitet forplikter myndighetene seg i liten grad til en lovnad om en normal julefeiring eller lettelser i smitteverntiltak. I sitat 3 er det varigheten på nedstengingen, ikke tiltaksnivået, som blir koblet til smittetalene. Samtidig sender kommunen ut en SMS bare et par dager senere med følgende budskap: “Det betyr at du må ha minst mulig kontakt med andre, slik at vi unngår full nedstenging” (SMS, 10.11.2020). Her setter kommunen opp en eksplisitt kobling mellom etterlevelse av smitteverntiltakene og tiltaksnivået.

Johansen appellerer til folks frykt for strenge tiltak ved å komme med trusler om ytterligere innstramminger eller full nedstenging. For noen vil strengere tiltak for eksempel innebære permitteringer og økonomiske tap. Dette fungerer som en trussel fordi Johansen tross alt har myndighet til å innføre strengere tiltak, og har vist at han bruker denne myndigheten. Trusselen er altså reell, og byrådslederen uttrykker implisitt sin maktrelasjon overfor publikum. Avsenderen er i posisjon til å legitimt kunne true med strengere tiltak. I fase 1 og 2 er denne legitimeringsstrategien svært fremtredende ettersom den både blir gjentatt og fordi koblingen mellom etterlevelse av smitteverntiltak og tiltaksnivå er så tett.

Gjenåpning

Den tredje måten myndighetene i Oslo bruker fremtidsscenarioer til å legitimere smitteverntiltak, er ved å snakke om en mulig gjenåpning. I februar 2021 avslutter Johansen pressekonferansen slik: “Samtidig er våren på vei med lenger og lysere dager. Stadig flere blir vaksinert. Vi *har* mye å se fram til” (Johansen, 28.02.2021). Sluttbudskapet er her forsiktig optimistisk, og byrådslederen uttrykker et langt lysere syn på fremtiden enn ved tidligere pressekonferanser i fase 1, 2 og 3. Til tross for at byrådslederen annonserer de strengeste tiltakene under nedstengingen i mars, er sluttbudskapet i talen det mest optimistiske i mitt materiale:

Målet vårt er at vi med disse strenge tiltakene kan presse smitten ned, så vi igjen kan åpne mer opp. Jeg tror de aller fleste i Oslo heller lever med veldig strenge tiltak i en kortere periode enn å ha en usikker situasjon over lang tid. For å holde oslofolk trygge har vi i dag besluttet å gjøre det som trengs for å slå ned smitten. Hvis alle nå bidrar i et krafttak de neste ukene, følger alle regler og møter færrest mulig, så kan vi sammen slå ned smitten og bidra til å åpne opp samfunnet vårt igjen (Johansen, 15.03.2021).

Trusselen om en enda verre tilværelse i fremtiden er dempet kraftig ned. Den er til stede ved at Johansen sier at alternativet til “veldig strenge tiltak i en kortere periode” er “en usikker situasjon over lang tid”, men det er den mulige gjenåpningen som blir vektlagt. Her er en mulig åpning av samfunnet “gulroten” som skal motivere borgerne til å følge smittevernreglene.

Oppsummering

Det er tre ulike måter myndighetene i Oslo bruker fremtidsscenarioer som legitimeringsstrategi. Den første er ved å beskrive konsekvensene som vil følge av høy smitte. Den andre er ved å si at det kan komme strengere tiltak i fremtiden. Den tredje er ved å si at man kan gå mot en normal hverdag igjen om smitteverntiltakene etterleves av publikum.

Scenarioene skisserer sykdom, død og kollaps i kommunale tjenester, og trigger frykt og bekymring for egen og andres helse. En situasjon man vil unngå (sykehusinnleggelse, død, press på viktige tjenester). Disse fremtidsscenarioene og eksemplene fra utlandet tegner alle et potensielt dystert bilde av fremtiden. Fremtidsscenarioene viser hvor galt det kan gå, og myndighetene legitimerer smitteverntiltakene gjennom et “føre var”-prinsip. De kan også være med på å trigge publikums følelser. Å høre skremmende historier om hva som kan skje, kan skape bekymring, engstelse og frykt, som igjen kan motivere publikum til å gjøre som de blir fortalt. Her appellerer myndighetene til borgernes frykt for egen og andres helse.

Johansen overtaler befolkningen om at alternativet til å ikke stramme inn, er langt verre. Konsekvensen av å ikke innføre og etterleve strenge tiltak nå, vil føre til at innfører enda strengere tiltak i fremtiden. Da er det myndighetene presenterer et bedre alternativ, eller “det beste av to onder”.

Etter hvert bruker Johansen imidlertid en mulig gjenåpning som en gulrot for å få borgerne til å holde ut med strenge tiltak litt til. Byrådslederen appellerer her til folks ønske om gjenåpning, og motiverer borgerne til etterlevelse av smittevernreglene ved å friste med en

gjenåpning i premie. På et tidspunkt har myndighetene kanskje vurdert at trusselen om ytterligere innstramminger har gått fra å være motiverende til å være demotiverende og utmattende.

Johansen kobler smittetall og dermed også etterlevelse, eller manglende etterlevelse, av smitteverntiltakene til ulike fremtidsscenarioer. I starten er disse fremtidsscenarioene dystre, og myndighetene vektlegger hva som vil skje om man ikke handler. Mot slutten av nedstengingen er derimot budskapet optimistisk, og byrådslederen vektlegger hva som kan skje om man holder ut litt til. I fase 1 og 2 appellerer myndighetene til folks frykt for viruset, kollaps i offentlige tjenester og smitteverntiltak, mens i fase 4 appellerer myndighetene til folks ønske om gjenåpning.

3.2.3. Moral

Den tredje legitimeringsstrategien jeg skal ta for meg er legitimering gjennom moral. Myndighetene i Oslo legitimerer smitteverntiltak gjennom flere moralske vurderinger som alle bygger på å handle ut fra det beste for fellesskapet. Byrådslederen vektlegger at enkeltmennesket har et ansvar for fellesskapet, og at samfunnet bør beskytte svake grupper. Myndighetene viser til moralske verdier som altruisme, medmenneskelighet, lojalitet, ansvar og samarbeid. Johansen fremstår som en lokalpatriot, og snakker til og om borgerne som ett.

Fellesskap og lokalpatriotisme

Gjennom pandemien har myndighetene i Oslo brukt slagordet “Gjør det for Oslo”. SMS-ene som ble sendt ut til alle innbyggerne i Oslo under den sosiale nedstengingen, ble alle avsluttet med oppfordringen, som i denne SMS-en som ble sendt ut i september 2020: “Oslo trenger din hjelp. Hold 1 meter avstand. Bruk munnbind ved trengsel. Syk? Bli hjemme. Unngå buss, trikk og bane hvis mulig. Gjør det for Oslo www.u.nu/oslo” (SMS, 21. september 2021). Hvis mottakerne av denne SMS-en spør seg om “Hvorfor skal jeg følge smittevernreglene?”, så er svaret at “Oslo trenger din hjelp” og at du skal “gjøre” det for Oslo.

Oslo får mye plass i myndighetenes kommunikasjon med borgerne, og ordene “Oslo” og “oslofolk” er hyppig brukt. Oslo opptrer også som ulike aktører: “Kjære Oslo! Dette er tungt for oss alle, men igjen trenger vi en ekstra innsats for å slå ned pandemien. Hold avstand, treff få mennesker og bli hjemme når du er syk. Test deg, test er gratis. Se mer på www.oslo.kommune.no/korona Tusen takk! Gjør det for Oslo” (SMS, 28.02.2021). Denne SMS-en starter med å henvende seg til “Kjære Oslo”, og avslutter med en anmodningen “Gjør

det for Oslo”. I tillegg står avsenderen av SMSen som OSLOKOMMUNE. Her er altså “Oslo” både avsender, mottaker og den vi skal “gjøre det for”.

I analysen av følelser som legitimeringsstrategi, skrev jeg om hvordan byrådslederen skryter av borgernes, eller rettere sagt Oslo-folkets, innsats. Johansen bygger opp en fortelling om det heltmodige Oslo-folket, og uttrykker en stolthet over byen og dets folk: “Ingen har tatt større ansvar enn Oslo. Ingen har heller betalt en høyere pris over tid enn Oslo-folk” (28.02.2021). “Gjør det for Oslo”-slagordet kan tolkes som et uttrykk for lokalpatriotisme, der myndighetene spiller på publikums følelse av tilknytning, kjærlighet og forpliktelse til Oslo. Det kan også kobles til altruisme, ved at myndighetene ber borgerne handle på en måte som tjener samfunnet som helhet.

Enkeltmenneskets ansvar for fellesskapet

I analysen av hvordan følelser blir brukt som legitimeringsstrategi, skrev jeg om hvordan byrådslederen plasserer ansvar på enkeltmennesket. Denne ansvars plasseringen er eksplisitt, og Johansen kobler enkeltmenneskets etterlevelse av smitteverntiltakene til tiltaksnivå:

Ingen av oss ønsker at vi må stenge ned enda mer igjen. Nå må vi jobbe sammen for å holde samfunnet åpent. I dag innfører vi skjerpede anbefalinger på flere områder. Hvis ikke smitteutviklingen snur, må vi vurdere å gjøre disse anbefalingene til forbud og påbud. Hvordan kan vi unngå det? Ved at hver og en av oss tar vårt personlig ansvar for å stoppe smittespredingen. (Johansen, 21.09.2020)

Vi ser her at byrådslederen plasserer et personlig, men også moralsk, ansvar på hver enkelt for å stoppe smittespredningen. Når byrådslederen sier at “Ingen av oss ønsker at vi må stenge ned enda mer igjen”, gjør han seg dessuten til talsperson for det “vi” mener. Forholdet mellom avsender og mottaker er her veldig tett: *Vi* må jobbe *sammen*. Ingen kan sluntre unna. Ikke bare skal publikummerne være lojale mot myndighetene, men de skal også være lojale mot fellesskapet:

Plassen på kollektivtransporten og på veiene våre er begrenset. Vi må nå holde av plass til dem som trenger deg. Til dem som må være på arbeidsplassen for å kunne gjøre jobben sin. Til dem som jobber i butikk, som jobber på sykehjem, barnehage og skole. Til dem som henter søppel, dem som slukker branner (21.09.2020).

Dette personlige, moralske ansvaret enkeltmennesket har for fellesskapet, blir trukket fram gjennom hele nedstengingen: “Hvis **alle** nå bidrar i et krafttak de neste ukene, følger alle

regler og møter færrest mulig, så kan **vi sammen** slå ned smitten og bidra til å åpne opp samfunnet vårt igjen” (Johansen, 15.03.2021).

Fremtredenhet: Avslutter pressekonferansene.

Beskyttelse av svake grupper

Til slutt trekker Johansen frem beskyttelse av svake grupper: “Vi vil så langt som mulig skjerme barn og unge. Vi vil så langt som mulig skjerme sårbare grupper” (06.11.2020).

Johansen forutsetter at publikum mener at “dem som rammes hardest” er en svak gruppe vi som samfunn må beskytte. Hvem “de som rammes hardest” er, går ikke myndighetene nærmere inn på. Johansen er dessuten tydelig på at visse grupper lider mer enn andre: “Pandemien rammer sosialt skjevt – klasseforskjellene vi allerede har i byen vår forsterkes” (28.02.2021). Johansen legitimerer altså smitteverntiltak ut fra at pandemien fører til økte sosiale forskjeller. Det blir enda tydeligere i dette sitatet, hvor byrådslederen retter en pekefinger mot de som ikke er så redde for viruset:

Så er det kanskje noen som synes at det får holde nå. Som ikke er redde for egen helse, og som ikke har merket dette på lommeboka heller. Jo flere som tenker sånn, som ikke bryr seg om å holde avstand, klemmer, håndhilser og lever omtrent som vanlig, jo lenger må vi leve med inngripende tiltak. Jo flere som ikke bryr seg, jo verre blir konsekvensene for dem som rammes hardest. (21.09.2020)

Oppsummering

Oppsummert bygger myndighetene i Oslos kommunikasjon på at det er moralsk rett å handle etter fellesskapets beste. Myndighetene setter opp et fellesskap - Oslo. Oslo som fellesskap har tatt stort ansvar, og gjort en heltmodig innsats. Borgerne i Oslo har grunn til å være stolte av fellesskapet sitt, skal vi tro byrådslederen. Men de har også en moralsk og personlig forpliktelse til å handle på en måte som tjener Oslo som helhet. Det er Oslo som trenger hjelp, og Oslo som borgerne skal hjelpe ved å følge smittevernreglene. Slagordet “Gjør det for Oslo” viser tydelig at enkeltmennesket har et ansvar for fellesskapet. Det er ikke plass til egoisme i dette fellesskapet. Dessuten har fellesskapet et ansvar for å beskytte sårbare grupper.

3.2.4. Autoritet som legitimeringsstrategi

Den fjerde legitimeringsstrategien jeg skal ta for meg er legitimering gjennom autoritet. Myndighetene i Oslo legitimerer smittevernreglene gjennom faglig og institusjonell autoritet.

Faglig autoritet

Byrådslederen henviser til nasjonale helsemyndigheter gjennom hele den sosiale nedstengingen:

1. “Folkehelseinstituttet og Helsedirektoratet er svært klare i sine råd til oss: vi må gjøre det som er nødvendig for å få ned den sosiale kontakten. Alle tiltakene vi innfører i dag er basert på råd fra FHI, Helsedirektoratet og regjeringen” (Johansen, 06.11.2020).
2. “Dette er de strengest tiltakene vi har innført i Oslo siden mars og april. De er begrunnet i en dramatisk smittesituasjon, og i klare faglige anbefalinger fra nasjonale helsemyndigheter” (Johansen, 06.11.2020).
3. “Helseministeren presenterte i dag tidlig, etter samstemte råd fra Helsedirektoratet og Folkehelseinstituttet og i dialog med Oslo og omkringliggende kommuner, en pakke med kraftige innstramminger” (23.01.2021).
4. “Vi har gjennom helga hatt tett kontakt med Folkehelseinstituttet og Helsedirektoratet. Vi har fått faglige råd fra dem. Rådene er ikke helt entydige, og vekter ulike hensyn noe forskjellig. Det understreker hvor vanskelig situasjonen er” (15.03.2021).
5. “Beslutningene har vi fattet på bakgrunn av helsemyndighetenes råd, våre egne fagfolks vurderinger og en grundig vurdering av forholdsmessighet – gitt den smittesituasjonen vi nå er i” (15.03.2021).

Myndighetene lener seg på de nasjonale helsemyndighetenes autoritet og troverdighet. Kommer ofte i form av en slags “tilleggsopplysning”, og ikke som et selvstendig, utbrodert poeng. Viser til de samme ekspertene. Folkehelseinstituttet er nevnt i alle pressekonferansene. Nevnt i alle pressekonferansene, men har ingen sentral plass.

Institusjonell autoritet

Myndighetene i Oslo lener seg på den institusjonelle autoriteten som Oslo kommune har. Det kommer til uttrykk gjennom en relativt befalende tone. Raymond Johansen representerer et byråd som er i posisjon til å kunne kreve og forby, og gjør det også klart for publikum.

Folkehelseinstituttet har de siste ukene anbefalt reisende i kollektivtransporten til og fra Oslo å bruke munnbind, hvis det er vanskelig å overholde en meters avstand. Vi

skjerper nå den anbefalingen: skal du reise med kollektivtransport ber vi deg innstendig om å bruke munnbind. Ikke se an om det er mye folk. Ikke anta at det går greit. Ikke stikk nesa inn på trikken for å se. (21.09.2021)

Igjen bruker Johansen svært høy grad av modalitet. Byrådslederen bruker negative setninger og imperativer: “ikke anta” og “ikke se”. Gjennom språkhandlingene og ordvalget til byrådslederen, gjør han det klart at han har stor makt over borgerne. Byrådslederen viser at han har autoritet til å innføre nye smitteverntiltak. Til å straffe, overvåke.

Selv om det er straffbart å bryte smittevernreglene, blir det sjeldent gjort et poeng ut av i pressekonferansene. I mitt utvalg er det bare ett eksempel, og det retter seg kun mot en liten, spesifikk gruppe: “Forsettlig eller grovt uaktsom overtredelse av smittevernregler på byggeplasser skal kunne straffes med fengsel i inntil 6 måneder” (28.02.2021). Samtidig blir ord som “forbud” og “påbud” gjentatt, og myndighetene er svært tydelige på hva som er lov og ikke.

Johansen nevner også at myndighetene har en viss overvåkning og kontroll over innbyggerne: “I tillegg til spredning av en mer smittsom virusvariant, og mer testing, ser vi en tredje årsak til smitteøkninga; vi har svært gode data på mobilitet i byen. Våre data viser at folk er mer på farten” (28.02.2021). Myndighetene i Oslo lar borgerne vite at de følger med på hva de gjør: “Vi har hatt unge folk med smitte og rundt 250 nærkontakter” (21.09.2020). Igjen konstituerer myndighetene sin maktposisjon overfor borgerne. De er i posisjon til å overvåke dem, og å følge med på hvor mange de treffer på fritiden. På bakgrunn av dette kan de innføre inngripende smitteverntiltak.

Oppsummering

For å legitimere smitteverntiltakene, viser Raymond Johansen til at de er basert på råd fra nasjonale helsemyndigheter. Byrådslederen lener seg på institusjoner med høy tillit og høy faglig integritet. Samtidig skyver byrådslederen noe av ansvaret for smitteverntiltakene over på FHI, Helsedirektoratet og regjeringen. Det som er verdt å merke seg her, er at det *kun* er helsemyndighetene som blir trukket inn som ekspertstemmer i pressekonferansene.

Byrådslederen lener seg dessuten på stor institusjonell autoritet. Myndighetene kommer med en rekke påbud og forbud, som er legitime fordi de er i posisjon til å utøve en slik type makt. Hvis publikum da spør seg “Hvorfor skal jeg følge koronareglene?”, blir svaret: “Fordi myndighetene sier det”.

3.2.5. Rasjonalitet

Den femte legitimeringsstrategien jeg skal ta for meg er legitimering gjennom rasjonalitet. På tekstenivå har jeg sett etter fremstillingen, eller den manglende fremstillingen, av beslutningstagingsprosesser. Hvordan kom for eksempel myndighetene frem til at det skulle innføres et forbud mot å ha besøk av mer enn to personer i sitt eget hjem? Hvordan kom de frem til at elever skulle sendes på hjemmeskole?

Lovverket

Byrådslederen viser flere ganger til Smittevernloven, og sier at kommunen har et ansvar for å følge lovverket: “Smittevernloven gir kommunene et stort ansvar. Det er vi som er ansvarlige for å vurdere situasjonen og iverksette de tiltakene som er nødvendig for å verne liv og helse” (Johansen, 06.11.2020). Johansen kommer med en svært lik formulering i en senere pressekonferanse: “I tråd med smittevernloven er det kommunene som har ansvar for å sette inn de smitteverntiltakene som er nødvendige for å forebygge smitte av farlige virus lokalt” (Johansen, 28.02.2021). Under Smittevernlovens formål står det at: “Denne loven har til formål å verne befolkningen mot smittsomme sykdommer ved å forebygge dem og motvirke at de overføres i befolkningen, samt motvirke at slike sykdommer føres inn i Norge eller føres ut av Norge til andre land” (Smittevernloven, 1994, § 1-1). Johansen legitimerer smitteverntiltakene ved å vise til at kommunen kun gjør det de er lovpålagt etter Smittevernloven.

Sunn fornuft

Det er også eksempler på at byrådslederen appellerer til den sunne fornuften:

1. “Det sier seg selv at stappfulle trikker under en pandemi øker smittefaren” (21.09.2020).
2. “Og sånn situasjonen er nå, tror jeg alle skjønner at vi må stramme inn noe mer” (28.02.2021).
3. “Jeg tror de aller fleste i Oslo heller lever med veldig strenge tiltak i en kortere periode enn å ha en usikker situasjon over lang tid” (15.03.2021).

I alle disse eksemplene viser Johansen til at smittevernreglene må forstås ut fra sunn fornuft. Taleren distanserer seg fra beslutningen, fordi han peker på at dette er noe alle vet eller skjønner. Tiltakene er ikke noe taleren har funnet på, men sunn fornuft.

Prosess og avveininger

Pressekonferansen fra 15. mars 2021 er den som gir publikum mest informasjon om beslutningstagingsprosessen. I denne talen er byrådslederen noe åpen om avveiningen som er tatt: “Vi har gjennom helga hatt tett kontakt med Folkehelseinstituttet og Helsedirektoratet. Vi har fått faglige råd fra dem. Rådene er ikke helt entydige, og vekter ulike hensyn noe forskjellig. Det understreker hvor vanskelig situasjonen er” (15.03.2021). Byrådslederen uttrykker at det er en vanskelig avveining. På den ene siden har befolkningen levd under strenge tiltak over lang tid, og det sitter langt inne å stramme inn ytterligere. På den andre siden er smittetallene svært høye, og kommunen frykter for kapasiteten i flere av sine tjenester: “Vi står i en svært krevende avveining. Belastningen av tiltakene har vært stor for oslofolk i lang tid. Samtidig må vi få presset smitten ned” (15.03.2021). Med det sagt er begrunnelsen for de enkelte tiltakene såpass generell eller fraværende at mottakeren også her må stole på at avsenderen har gjort de riktige vurderingene.

Nødvendighet

Videre er Raymond Johansen veldig klar på at beslutningene som er tatt er både riktige og viktige: “Men som jeg har sagt tidligere: Vi er villig til å gjøre alt vi kan for å slå ned viruset, vi har gjort det tidligere og vi skal lykkes også denne gangen. Det er tøft. Det er vanskelig. Det er nødvendig” (15.03.2021). Ordet “nødvendig” blir gjentatt seks ganger i løpet av talen. Det er “helt nødvendig” med skjerpede tiltak i skolene. Det er “nødvendig” med strengere tiltak for skoleelever i bydeler med høyt smittetrykk. Og det er “nødvendig å gå enda lenger for å stoppe spredningen av denne alvorlige sykdommen”. At noe er nødvendig, innebærer at det er påkrevd og uunnværlig. Byrådslederen bruker her svært høy grad av både deontisk og epistemisk modalitet for å legitimere tiltakene. All tvil er visket bort, og Johansen forplikter seg til til at utsagnet er sant og sikkert. Videre uttrykker Johansen svært høy grad av nødvendighet: “Vi kan ikke nøle i møte med en så dramatisk utvikling” (Johansen, 21.09.2020) og “Vi må gjøre alt vi kan for å stoppe det muterte viruset” (Johansen, 28.02.2021).

Den høye graden av nødvendighet gjør også at det kommer svært lite tvil og usikkerhet til uttrykk. Det er nærmest ikke et spørsmål om hvorvidt man bør innføre strengere tiltak i byrådslederens taler. Byrådslederen gjør (nesten) innføringen av smitteverntiltak til en udiskutabel sannhet: “Problemet er at vi egentlig ikke har så mye valg. Vi må fortsette å leve

med strenge tiltak” (Johansen, 28.02.2021). Den høye graden av nødvendighet gjør at byrådslederen distanserer seg fra beslutningen. De strenge tiltakene er legitime fordi de er påkrevd.

Oppsummering

Byrådslederen appellerer til sunn fornuft og gjør seg til talsperson for flertallets ønsker. Men først og fremst er det “rasjonelt” å innføre smittevernreglene fordi det er nødvendig, ifølge myndighetene i Oslo. Dette kommer tydelig frem, både på grunn av frekvensen ord som “nødvendig” og “må”. Johansen skriver inn et maktforhold, der byrådslederen har makt til å sanksjonere og innføre strengere smitteverntiltak.

3.2.6. Tillit

Den sjettede og siste legitimeringsstrategien jeg skal ta for meg er legitimering gjennom tillit. Raymond Johansen skaper nærhet og identifikasjon gjennom trekk i språket som pronomener, sosiolekt og tiltaleformer. I tillegg gir Johansen uttrykk for velvilje og tjenestevillighet.

Pronomen, tiltale og sosiolekt

Bare i pressekonferansen fra 15. mars 2021 bruker byrådslederen ordet “vi” over 50 ganger. Byrådslederen bruker pronomener “vi” både når han snakker om Oslos befolkning og når han snakker om byrådet. La oss se på noen eksempler:

1. “Hvis alle nå bidrar i et krafttak de neste ukene, følger alle regler og møter færrest mulig, så kan **vi** sammen slå ned smitten og bidra til å åpne opp samfunnet vårt igjen” (Johansen, 15.03.2021).

Her representerer “vi” alle borgerne i Oslo. Det kommer klart frem ut fra konteksten fordi byrådslederen

2. “Ingen av **oss** ønsker at vi må stenge ned enda mer igjen. Nå må **vi** jobbe sammen for å holde samfunnet åpent” (Johansen, 21.09.2020).

I det andre sitatet viser også “oss” og “vi” borgerne i Oslo. Her gjør dessuten byrådslederen seg til talsmann for fellesskapet, “vi”, når han sier at “Ingen av oss ønsker at vi må stenge ned enda mer igjen”. Byrådslederen hevder her å snakke på vegne av det borgerne ønsker.

3. “**Vi** er villig til å gjøre alt vi kan for å slå ned viruset, **vi** har gjort det tidligere og **vi** skal lykkes også denne gangen”. (Johansen, 15.03.2021)

I det tredje sitatet er det noe mer uklart hvem “vi” representerer. “Vi” kan her både representere byrådet og befolkningen i Oslo.

4. “**Vi** innfører et forbud mot mer enn to besøkende i private hjem” (Johansen, 15.03.2021).

I det fjerde sitatet representerer “vi” byrådet.

Alternativt bruker Johansen “oslofolk”, som har en mer uformell tone:

1. “Kjære **oslofolk**: jeg veit at dette er tungt” (Johansen, 06.11.2020).
2. “Kjære **oslofolk**. I dag er en svært tung dag” (Johansen, 23.01.2021).
3. “Belastningen av tiltakene har vært stor for **oslofolk** i lang tid” (Johansen, 15.03.2021).
4. “For å holde **oslofolk** trygge har **vi** i dag besluttet å gjøre det som trengs for å slå ned smitten” (15.03.2021).

Det er sjeldent at “byrådet”, “jeg” eller “Oslo kommune” blir brukt. På samme måte er det sjeldent at byrådslederen bruker “du” eller “dere”. Unntaket er når Johansen snakker om enkeltmenneskets ansvar for fellesskapet (“vi”). I pressekonferansen fra februar 2021 starter byrådslederen med å “be om mer” fra borgerne. “Likevel står **jeg** her og kommer til å be om mer fra **dere**. Og jeg vet at det **jeg** ber om er mye, og at det er inngripende”. Senere i talen presenterer byrådslederen nye tiltak. Nå er det ikke lenger “jeg” som snakker, men “vi”: “Nå strammer **vi** ytterligere inn” og “**Vi** må fortsette å leve med strenge tiltak”. Når det er “jeg” som snakker, ber avsenderen ydmykt om handling fra mottakerne. Når det er “vi” som snakker, kommer avsenderen med direktiver og forteller hva mottakerne må gjøre (Johansen, 28.02.2021).

Byrådslederen bruker altså uformell tiltale når han snakker til borgerne i Oslo, i form av “dere”, “oslofolk” og “vi”. Raymond Johansen skaper nærhet til publikum ved hjelp av språket. Dette skjer ikke kun gjennom tiltalen, men også gjennom ordvalg, grammatiske valg og sosiolekt. Det er få fremmedord i teksten, og setningene er ofte korte og aktive. Språket til byrådslederen er på den måten lett tilgjengelig. Byrådslederen bruker a-ender i ord som “nedstenginga”, smitteøkninga, “testa” og “utelivs- og reiselivsnæringa”, og radikale former som “sjuke” og “Jeg veit”. Her kommer Arbeiderpartiet-politikeren fra Tveita i Groruddalen til syne gjennom språket, for også språket til byrådslederen har et tydelig Oslo-stempel. Det

lokalt forankrede og lett tilgjengelige språket kan være en måte for taleren å fremstå folkelig og nær publikum på.

Intensjon

Videre setter Johansen seg selv og kommunen i et godt lys. Byrådslederen trekker inn sine egne intensjoner, og fremhever egen arbeidsinnsats. La oss se på noen eksempler:

1. “For å holde oslofolk trygge har vi i dag besluttet å gjøre det som trengs for å slå ned smitten” (Johansen, 15.03.2021).
2. “Smittevernloven gir kommunene et stort ansvar. Det er vi som er ansvarlige for å vurdere situasjonen og iverksette de tiltakene som er nødvendig for å verne liv og helse” (Johansen, 06.11.2020).
3. “Det siste døgnet har vi i Oslo kommune jobbet intensivt med å vurdere situasjonen og vurdere hvilke tiltak som er best tilpasset situasjonen her i byen” (Johansen, 06.11.2020).
4. “I Oslo kommune har vi jobbet på spreng siden i går, og vil fortsette gjennom helga, med å forberede byen vår og alle kommunens virksomheter på den nye situasjonen” (Johansen, 23.01.2021).

I de to første eksemplene trekker Johansen inn sine intensjoner. Av det første eksemplet kan vi lese at byrådslederen ønsker å handle etter borgernes beste, og holde dem trygge. I det andre eksemplet trekker byrådslederen frem kommunenes ansvar for å verne liv og helse. Slik byrådslederen fremstiller det, er intensjonene til myndighetene i Oslo gode og uselviske: de handler ikke for egen vinning, men for å holde borgerne trygge. I eksempel tre og fire fremhever Johansen kommunens arbeidsinnsats. Dette er en måte byrådslederen viser sin forpliktelse overfor publikum på. Johansen forsikrer publikum om at myndighetene jobber hardt og mye, og er på jobb for borgerne.

Kritikk av regjeringen

Jeg har så langt i denne oppgaven analysert hvordan myndighetene kommuniserer med borgerne. Men det er også tilfeller der byrådslederen henvender seg til regjeringen. Dette gjelder særlig i forbindelse med fordelingen av koronavaksiner, der Johansen var tydelig på at han mente at Oslo burde ha fått tildelt flere vaksiner:

Jeg håper at regjeringen, i tillegg til å innføre disse tiltakene, tar ytterligere grep for å hjelpe vår region. Nå vil jeg være veldig tydelig: At dette utbruddet også påvirker prioriteringen av vaksiner bør nå være en selvfølge. Som jeg har sagt før: det er viktig at områder som er hardt rammet prioriteres når vaksiner distribueres (Johansen, 23.01.2021).

Johansen trekker igjen frem Oslos innsats og ofre under pandemien før han utfordrer regjeringen: “Når belastningen er så stor for Oslo. Ja, når vi nesten kan snakke om at vi har hatt to ulike pandemier i Norge, mener jeg Oslos befolkning er i posisjon til ydmykt å komme med noen forventninger” (Johansen, 28.02.2021). Her går Johansen videre til å argumentere for at Oslo bør få tildelt flere koronavaksiner og økt økonomisk støtte. Byrådslederen har flere ganger henvendt seg til regjeringen i pressekonferansene og bedt om økonomiske støtteordninger: “Jeg ber innstendig om at regjeringen så fort som mulig, og aller helst neste uke, kommer til Stortinget med en nye økonomiske tiltak (06.11.2020).

Johansen var tydelig i sin kritikk av de nasjonale myndighetene helt siden pandemiens start i Norge, men det toppet seg under debatten om tildeling av vaksiner. Ved å henvende seg til regjeringen og be om vaksiner og økonomisk støtte til Oslo, viser Johansen at han tar kampen på vegne av befolkningen sin. Når byrådslederen i tillegg “ber innstendig” og “vil være veldig tydelig”, uttrykker han høy grad av deontisk modalitet i form av ønskelighet, noe som gjør det tydelig at dette er saker som er viktige for han.

Oppsummering

Oppsummert bruker myndighetene tillit som legitimeringsstrategi ved å konstruere en nærhet mellom myndighetene og borgerne. Dette er gjennomgående og relativt subtile trekk, slik som pronomenbruk og tiltaleform. Byrådslederen bruker et språk som er lett forståelig. Dessuten trekker myndighetene frem at de har gode intensjoner. Formålet med å innføre smitteverntiltakene er ifølge Johansen å verne om liv og helse. Borgerne skal være sikre på at byrådslederen vil borgerne vel, og at kommunen jobber hardt for dem. Dessuten viser byrådslederen at han tar kampen for Oslo ved å kritisere og utfordre regjeringen i pressekonferansene. Raymond Johansen legitimerer smitteverntiltakene ved å fremheve sin velvilje, de gode intensjonene som ligger bak kravene.

3.3. Del 3

Jeg har nå gitt en analyse av hvordan seks ulike legitimeringsstrategier kommer til uttrykk i myndighetenes kommunikasjon med borgerne. Jeg vil nå gi en oppsummering av funnene, før jeg ser dem i sammenheng, syntetiserer og fremhever de mest fremtredende legitimeringsstrategiene. Den første legitimeringsstrategien jeg tok for meg, er legitimering gjennom følelser. Myndighetene appellerer spesielt til fryktfølelsen ved å etablere krisen, og beskrive viruset og pandemiens konsekvenser. Dessuten skaper myndighetene frykt og bekymring gjennom fremtidsscenarioer. Myndighetene setter opp scenarioer hvor smittetallene har økt kraftig, og bruker de dystre hypotesene til å legitimere handling nå ut fra fremtidens beste. Videre etablerer myndighetene et fellesskap. Myndighetene legitimerer smitteverntiltakene ut fra at det er moralsk rett å handle etter fellesskapets beste. I tillegg legitimerer myndighetene smitteverntiltakene ut fra at det er nødvendig. De appellerer til sunn fornuft, og antar at å innføre strenge smitteverntiltak er noe alle skjønner at vi må gjøre under en pandemi. Byrådsleder Raymond Johansen lener seg også på autoriteten han representerer. Myndighetene uttrykker at borgerne bør følge smitteverntiltakene fordi de kommuniseres fra en autoritet som har makt til å innføre forbud og påbud. Johansen bygger også en nær og omsorgsfull relasjon med borgerne, og viser at han tar kampen for Oslo i møte med nasjonale myndigheter. Slik bygger Johansen tillit og troverdighet. Smitteverntiltakene legitimeres av at avsenderen fremhever sine gode intensjoner og arbeidsinnsats.

Det peker seg ut tre hovedtrekk i hvordan myndighetene i Oslo legitimerer smitteverntiltakene. Disse tre hovedtrekkene er 1) frykt 2) fellesskap og 3) autoritet.

Spørsmålet om hvordan myndighetene i Oslo legitimerer smitteverntiltakene er todelt.

1) Hvorfor innfører myndighetene nye tiltak? og 2) hvorfor skal borgerne følge dem?

Myndighetene bruker mest tid på å svare på det siste spørsmålet, altså hvorfor borgerne skal følge smittevernreglene. Myndighetene vektlegger hvorfor det er moralsk riktig av borgerne å følge reglene, og ikke hvorfor det er moralsk riktig av myndighetene å innføre dem. For å svare på hvorfor borgerne skal følge smittevernreglene, ilegges publikum en del kvaliteter og det forventes også en del av dem. Myndighetene appellerer til frykt og borgernes samvittighet for å overtale dem til å følge smittevernreglene. Publikum, altså borgerne i Oslo, blir dessuten bedt om å ta ansvar for sine medborgere.

Frykt

Myndighetene legitimerer smitteverntiltakene ved å skape dramatikk og kriseforståelse gjennom måten verden blir beskrevet på. Situasjonen i Oslo blir beskrevet som dramatisk, uforutsigbar og alvorlig. Pressekonferansene åpner stort sett med en beskrivelse av hvor alvorlig situasjonen er, og myndighetene skaper krisestemning fra start. Myndighetene gir klart uttrykk for bekymring for fremtiden, og skaper frykt for helse og samfunn også gjennom fremtidsscenarioer: “Hvis denne økningen fortsetter vil vi igjen se mange som blir skikkelig syke. Som blir innlagt på sykehus. Som dør” (Johansen, 21.09.2020). Det er altså en sammenheng mellom legitimering gjennom fremtidsscenarioer og følelser. Historier fra utlandet blir trukket inn som skrekkeeksempler på hvordan det kan gå hvis ikke myndighetene og borgerne handler nå.

Myndighetene trigger ikke bare frykt for helse og samfunn, men også for smitteverntiltak og nedstenging. “Jeg tror de aller fleste i Oslo heller lever med veldig strenge tiltak i en kortere periode enn å ha en usikker situasjon over lang tid” (Johansen, 15.03.2021). Frykten og bekymringen legitimerer å innføre smitteverntiltak etter et “føre var”-prinsipp. Å innføre smitteverntiltak blir fremstilt som det beste av to onder, der alternativet er strengere smitteverntiltak, økte sosiale forskjeller, høye smittetall, sykdom og død. Frykt og fremtidsscenarioer legitimerer altså både myndighetenes beslutning om å innføre smitteverntiltak og motiverer publikum til å følge tiltakene.

Fellesskap

Videre legitimerer myndighetene i Oslo smitteverntiltakene gjennom å konstruere et fellesskap. Byrådslederen henvender seg til “oslofolk”. Når Johansen anerkjenner publikums følelser og innsats, er det Oslo-folks følelser og innsats: “Ingen har tatt større ansvar enn Oslo. Ingen har heller betalt en høyere pris over tid enn Oslo-folk” (Johansen, 28.02.2021). Myndighetene snakker om hvilke konsekvenser høye smittetall kan få for *Oslo*. Oslo er et fellesskap som går gjennom en krise sammen, som føler på de samme tunge følelsene og som må handle sammen: “Dette er tungt for oss alle, men igjen trenger vi en ekstra innsats for å slå ned pandemien” (SMS, 28.02.2021).

Dette fellesskapet knytter myndighetene en del forventninger og moralske forpliktelser til for å kunne ta del i. I dette fellesskapet er alle viktige, og enkeltmenneskets rolle blir fremstilt som stor: “Nå må vi jobbe sammen for å holde samfunnet åpent” (Johansen, 21.09.2020). Når enkeltmenneskets ansvar for sine medborgere blir beskrevet som

så stort, gjør det at publikum kan føle på en større forpliktelse til å gjøre som man blir fortalt. Å ta del i dette fellesskapet, kan dessuten vekke en stolthet. Byrådslederen trekker flere ganger frem alle de positive bragdene dette fellesskapet har oppnådd.

Dessuten skaper byrådslederen nærhet til borgerne. Byrådslederen bruker et språk som er lett tilgjengelig, og som har et tydelig Oslo-preg. I tillegg viser myndighetene medfølelse og omtanke når de anerkjenner publikums følelser og innsats. Byrådslederen bygger slik omsorgsfull og nær relasjon til borgerne, og det er tydelig at også byrådslederen er en del av dette fellesskapet. Johansen uttrykker sorg og skuffelse, samtidig som han anerkjenner at borgerne føler på det samme. Dette gjør at byrådslederen er lett å identifisere seg med. Dessuten viser byrådslederen at han tar kampen for innbyggerne sine ved å utfordre regjeringen.

Autoritet

Selv om myndighetene bygger en nær og omsorgsfull relasjon til borgerne, er det ikke noen tvil om hvem det er som bestemmer i denne relasjonen. Myndighetene gir en rekke ordre om hva borgerne skal og ikke skal gjøre i form av direktiver og befalinger, og er på den måten tydelige på hvilken maktrelasjon de har med borgerne. Tonen fra myndighetene er befalende. I fase 1 og 2 truer dessuten myndighetene med å innføre strengere smitteverntiltak dersom ikke smittetallene går ned: “Hvis antallet smittede fortsetter å øke så kraftig som nå må vi igjen innføre svært inngripende tiltak” (21.09.2020).

Kombinasjonen av svært høy grad av deontisk modalitet i form av direktiver og lite begrunnelse for de enkelte tiltakene, gjør at myndighetene ikke legger opp til at publikum skal stille spørsmål til det de blir presentert. Derfor mener jeg at myndighetene lener seg mer mot lydighet enn tillit. Byrådslederen antar dessuten at publikummet er enig med eller har forståelse for myndighetenes avgjørelser: “Og sånn situasjonen er nå, tror jeg alle skjønner at vi må stramme inn noe mer”.

Utvikling: fra streng til medlidende og optimistisk

Framtidsscenarioene er kanskje den legitimeringsstrategien der det skjer en tydeligst utvikling over tid. I starten er fremtidsscenarioene dystre, og myndighetene truer med strengere smitteverntiltak. Mot slutten av den sosiale nedstengingen brukes en mulig gjenåpning som en gulrot for å motivere borgerne til å holde ut med smitteverntiltakene litt til. Der tonen er nærmest truende i starten, er den langt mer optimistisk i mars 2021. Myndighetene i Oslo går

fra å være strenge til å være medlidende. Selv om smitteverntiltakene generelt sett bare blir strengere utover nedstengingen, toner myndighetene ned truslene om ytterligere innstramminger. Lenger ute i nedstengingen, i fase 3 og 4, uttrykker myndighetene stor medlidenhet med det borgerne nå går gjennom. De anerkjenner at det er tungt og vanskelig. Dessuten skryter myndighetene av innsatsen til befolkningen.

Det innskrevne forholdet mellom myndighet og borger

Den andre persona, eller det innskrevne publikummet, i myndighetene i Oslos kommunikasjon med borgerne er “Oslofolket”. Det innskrevne publikummet tar ansvar ved å følge smittevernreglene: “Ingen har tatt større ansvar enn Oslo. Ingen har heller betalt en høyere pris over tid enn Oslo-folk” (28.02.2021). Videre inviteres publikum til å identifisere seg med en rekke ulike følelser som blir beskrevet. Dette er tungt, sier myndighetene. Byrådslederen anerkjenner følelser som sinne, frustrasjon og utmattelse. Det innskrevne publikum er samvittighetsfullt og føler et ansvar for sine medborgere. Det er villig til å gjøre personlige ofre til samfunnets beste, og for å skjerme sårbare grupper. Videre har de en forkjærlighet for Oslo, og føler en tilknytning og forpliktelse til byen sin. Det innskrevne forholdet er fra myndighetenes side omsorgsfullt, men også tydelig i sin maktrelasjon.

4. Diskusjon

Etter å ha lagt frem analysen av pressekonferansene og SMS-ene, vil jeg nå diskutere funnene. Jeg har pekt på tre viktige trekk i myndighetenes legitimering av smitteverntiltakene. Disse er fellesskap, autoritet og frykt. Disse tre trekkene avdekker også noen spenninger i tekstene. Det er en spenning mellom individ og fellesskap, og mellom lydighet og tillit. Disse spenningene også er i konflikt med etablert, demokratisk praksis i Norge. På bakgrunn av spenningene i teksten, har jeg etablert tre begrepspar jeg vil diskutere funnene fra analysen i lys av: 1) individ og fellesskap, 2) tillit og lydighet 3) demokrati og autokrati.

Individ og fellesskap

Pandemien, som er global av natur, er gjort veldig lokal i myndighetenes kommunikasjon. Slogordet “Gjør det for Oslo” går igjen. Elever på videregående skole skal ha hjemmeskole, servitører blir permitterte og barn skal avlyse bursdagsfeiringen “for Oslo”. Det bor nesten 700 000 mennesker i Oslo som vi skal “gjøre det for”. Blant byens innbyggere finnes det over 200 ulike nasjonaliteter. Når myndighetene snakker om konsekvensene av pandemien, kommer også hensynet til fellesskapet tydelig frem. Du skal ikke først og fremst være bekymret for din egen helse. Du skal være bekymret for koronapandemiens konsekvenser for Oslo: “Vi har nå et mulighetsvindu, og en mulighet til å slå smitten ned før smitten slår vårt samfunn ut” (Johansen, 06.11.2020). Du skal ikke først og fremst følge smittevernreglene for å ta vare på din egen helse. Du skal “gjøre det for Oslo”.

I 1961 holdt den nyvalgte amerikanske presidenten J. F. Kennedy sin innsettelsestale. Der sa han: “My fellow Americans, ask not what your country can do for you, ask what you can do for your country” (Kennedy, 1961). Dette kjente Kennedy-sitatet er et tydelig uttrykk for patriotisme, og det bygger på at myndighetene bør kunne kreve noe av oss som borgere i en nasjon. Myndighetene i Oslo spiller på noe av det samme som Kennedy gjør når de ber borgerne “gjøre det for Oslo”. Eller: Spør ikke hva Oslo kan gjøre for deg, men hva du kan gjøre for Oslo. Myndighetene i Oslo bygger opp en lokalpatriotisme, der det forventes at medlemmene av fellesskapet føler en forpliktelse, stolthet og tilknytning til Oslo.

Borgerne blir ikke omtalt som individer, men som del av et fellesskap. Det er tydelig blant annet gjennom pronomenbruken. Publikum blir stort sett omtalt som “dere”, “vi”, “Oslo” og “oslofolk”. De eneste gangene borgerne i Oslo blir snakket til som individer, er når når enkeltpersonens ansvar for å få ned smittetallene bli trukket fram: “Hvordan kan vi unngå

det? Ved at hver og en av oss tar vårt personlig ansvar for å stoppe smittespredingen. (Johansen, 21.09.2020). Enkeltmennesket har ansvar for fellesskapet de er del av. Deres rettigheter og plikter er således ikke knyttet til individet, men som et individ som hører til en gruppe, og samfunnet er satt over individet.

Myndighetene trigger på den måten ikke bare en frykt eller bekymring for viruset, men også en frykt for å havne utenfor fellesskapet. Borgerne skal ønske å være en del av “Oslofolk”, som byrådslederen snakker til. Hvis du ikke følger smittevernreglene, “ødelegger” du for alle andre og setter andres liv i fare. Konsekvensene av å ikke gjøre som myndighetene ber deg om er større enn bare deg selv: “Jo flere som tenker sånn, som ikke bryr seg om å holde avstand, klemmer, håndhilser og lever omtrent som vanlig, jo lenger må vi leve med inngripende tiltak. Jo flere som ikke bryr seg, jo verre blir konsekvensene for dem som rammes hardest” (21.09.2020). Myndighetene plasserer et stort ansvar på borgernes skuldre. Det er opp til dem å sørge for at smittetallene ikke går opp, at ikke de sosiale forskjellene øker, at ikke tiltaksnivået skjerpes og at ikke konsekvensene blir verre for dem som rammes hardest. Det gjør at det er lite rom for å gjøre egne vurderinger om hvorvidt man skal følge smittevernreglene eller ikke. Om det kun var deg selv du skulle tatt hensyn til, kunne du ha vurdert om du var villig til å ta en personlig risiko ved å for eksempel ikke bruke munnbind eller gå på kontoret.

Tillit og lydighet

Å være åpen om avveiningene som er tatt før en avgjørelse, er en måte å bygge tillit på. Det åpner for at publikum kan gjøre en selvstendig vurdering av om myndighetenes vekting av hensyn er riktig. Min analyse viser imidlertid at myndighetene i Oslo ikke er særlig transparente i sin kommunikasjon. Myndighetene uttaler seg ofte med høy grad av epistemisk modalitet uten at grunnlaget for denne sikkerheten blir redegjort for. Begrunnelsen for de enkelte smitteverntiltakene er imidlertid såpass generell at mottakeren i stor grad må stole på at avsenderen har gjort de riktige vurderingene.

Hvordan har myndighetene kommet frem til beslutningene som blir presentert og pålagt borgerne? Svaret på disse spørsmålene finner vi ikke i pressekonferansene. Begrunnelsen som blir gitt for tiltakene er svært generell, nemlig at Oslo står i en alvorlig krise og at smittetallene er høye. Myndighetene “hopper over” et trinn i kommunikasjonen rundt tiltakene. Den typiske gangen i kommunikasjonen er som følger: 1. Vi har en pandemi og er i en alvorlig krise, 2) her er tiltakene, 3) derfor må du følge dem. Det mangler et trinn

mellom situasjonsbeskrivelsen og fremleggelsen av tiltakene: trinnet hvor ulike hensyn har blitt veid opp mot hverandre, ulike tiltak har blitt drøftet og lignende blir ikke kommunisert. Dette fører igjen til at kommunikasjonen ikke inviterer til diskusjon eller dialog. Det blir nærmest fremstilt som en naturlov at høyere smittetall betyr strengere regler. Utover at barn, unge og sårbare grupper skal skjermes, er det lite informasjon om hvilke prioriteringer myndighetene er tatt. Det er likevel gjort en vurdering av hvilke tiltak man skal innføre og ikke, men det gis ingen grundig begrunnelse for dette. De aller fleste tiltakene blir begrunnet med høye smittetall. Når belegget for smitteverntiltakene er såpass generelt, er det vanskelig for enkeltindividet å gjøre en selvstendig vurdering av tiltakene. Da viser heller ikke myndighetene tillit til befolkningen. Når man ikke får presentert avveiningene og prioriteringene av ulike hensyn som er tatt i en beslutningsprosess, er det umulig å vurdere om man er enig eller uenig i disse.

Kommunikasjonen fra myndighetene bærer dessuten preg av ensidige befalinger: Bruk munnbind! Treff færrest mulig! Den høye graden av modalitet i form av direktiver resulterer i en befalende tone. Myndighetene inviterer ikke til at borgerne skal gjøre selvstendige vurderinger av tiltakene, og forutsetter at borgerne stoler på at kunnskapsgrunlaget for tiltakene er godt nok, at hensyn er vektet riktig og at tiltakene er forholdsmessige og fornuftige. Myndighetene både ber om og lener seg på stor tillit i befolkningen, men viser ikke mye tillit til borgerne. Myndighetene i Oslo går i retning av å legge opp til at borgerne skal være autoritetstro, heller enn kritiske og spørrende. Når tonen er befalende, og informasjonen om tiltakene er såpass generell, møter myndighetene borgerne med et krav om lydighet heller enn tillit.

Demokrati og autokrati

Myndighetene snakker ikke om tiltakene som om de er politiske beslutninger. Det er flere sider ved kommunikasjonen som bidrar til dette. Byrådslederen snakker om strenge tiltak og nedstenging som noe **vi** er **nødt** til, og at “vi er villige til å gjøre alt for å slå ned på smitten”. I alle politiske spørsmål blir ulike hensyn veid opp mot hverandre. “Vi” er for eksempel ikke villige til å gjøre *alt* for å stanse klimaendringene eller hindre terrorangrep fordi det ville ha hatt konsekvenser vi ikke kan akseptere. Det er heller ikke åpenbart eller naturgitt at høy smitte i samfunnet skal bety stengte skoler og stans i barneidretten. Det er beslutninger tatt av ledere som bør stå til ansvar for valgene de har tatt. Den tidligere britiske statsministeren Margaret Thatcher er kjent for slagordet “there is no alternative”. Thatcher brukte uttrykket

som en del av en påstand om at det ikke finnes noe alternativ til markedsøkonomien, og avblåste dermed debatten om dette. I Raymond Johansens tilfelle kan vi si at “there is no alternative” til strenge smitteverntiltak: “Problemet er at vi egentlig ikke har så mye valg. Vi må fortsette å leve med strenge tiltak” (Johansen, 28.02.2021). På denne måten kveler myndighetene en potensiell debatt om deres vurdering og håndtering av koronapandemien.

Koronapandemien er først og fremst en helsekrise, men håndteringen av den er politisk. Den er kanskje ikke politisk i tradisjonell forstand der det er tydelige politiske skillelinjer mellom de ulike partiene. Det er like fullt en politisk beslutning å innføre påbud og forbud. Og ikke minst innfører myndighetene kostbare støtteordninger for kultur- og næringsliv, finansiert av det offentlige. Ut fra pressekonferansene virker det som om det er en relativt liten gruppe bestående av nasjonale helsemyndigheter og byrådet som har kommet frem til smitteverntiltakene. Bystyret, andre kommunale etater, privat næringsliv, bydelene eller andre er ikke invitert inn. Det er ett hensyn som styrer politikken og kommunikasjonen, og det er smittevernet. Det er også kun én lov som blir brukt til å legitimere smitteverntiltakene, og det er Smittevernloven. Andre lover, som Opplæringsloven eller Grunnloven blir ikke nevnt.

Betyr det at Oslo blitt et autokrati under koronapandemien? Nei. Men kommunikasjonen fra myndighetene er ensidig. Det vil si at den ikke inviterer til dialog eller kritikk. Det er forståelig om man ikke ønsker debatt om krisetiltak i en akutt situasjon. Myndighetene må handle raskt og ofte med et relativt tynt beslutningsgrunnlag. For å redde liv og helse, følger man ikke de vanlige prosessene rundt innføring av nytt lovverk. Det er ikke utredninger, høringsrunder, komitébehandlinger og åpne debatter i folkevalgte organ før vedtakene blir fattet. Under koronakrisen har hastetiltak blitt innført og videreført over en lang tidsperiode. Når man har en langvarig krise, slik som koronapandemien, fører det til at kommunikasjonen fra myndighetene over lang tid ikke legger opp til kritikk og offentlig debatt.

Legger myndighetene opp til at borgerne skal være lydige og ukritiske? Denne ensidige og til dels befalende kommunikasjonen fra myndighetenes side, tilrettelegger ikke for spørsmål og innvendinger. Mangelen på åpenhet gjør det vanskelig å gjøre seg opp en egen mening, og vurdere om tiltakene og tiltaksnivået er riktig. Når det dessuten er knyttet et så stort moralsk ansvar til å følge smittevernreglene ut fra en fellesskapstankegang, er det vanskelig å kritisere myndighetene uten å virke illojal mot sine medborgere. Når hensynet til

at fellesskapet skal handle på helt samme måte er sterkt, er det ikke rom for individuelle vurderinger og tilpasninger.

Borgerne har dessuten svært begrenset mulighet til å påvirke beslutningstagingsprosessen, og første gang de blir presentert for tiltakene er stort sett når de blir innført som påbud eller forbud på pressekonferansene. De har ingen reell mulighet til medbestemmelse, og myndighetene legger opp til at borgerne skal lyde ordre. Å kreve lydighet er muligens en hensiktsmessig måte å styre store masser på, men det er ikke demokratifremmende. Det er en forskjell på å stole på myndighetene basert på en opplyst og åpen debatt, og å rette seg etter påbud og forbud uten protester. Om man vil bevare et demokratisk samfunn der beslutninger tas på bakgrunn av en opplyst og åpen offentlig debatt, bør man ikke ønske det siste. Langvarige kriser og unntakstilstander kan utfordre demokratiet og den offentlige debatten om myndighetens kommunikasjon ikke inviterer til dialog, innvendinger og spørsmål. Saklig kritikk, åpenhet og krav om gode begrunnelser er forutsetninger for en opplyst debatt, og dermed også for demokratiet. Jeg mener derfor at koronakommunikasjonen til myndighetene i Oslo i større grad burde ha vært inviterende og åpen. Norske myndigheter bør ta lærdom av koronapandemien, og i fremtidige kriser bør myndighetenes kommunikasjon være mer demokratifremmende.

5. Avslutning

I denne oppgaven har jeg undersøkt hvordan myndighetene i Oslo legitimerer smitteverntiltak i sin kommunikasjon med borgerne ut fra seks legitimeringsstrategier: 1) følelser, 2) frykt, 3) moral, 4) autoritet 5) rasjonalitet og 6) tillit. I analysen av myndighetenes legitimering av smitteverntiltak, peker det seg ut tre hovedtrekk: frykt, autoritet og fellesskap. Byrådsleder Raymond Johansen starter alle pressekonferansene med å beskrive situasjonen byen står i som kritisk og alvorlig. Myndighetene etablerer krisen tidlig. De setter opp dystre fremtidsscenarioer med økte smittetall, press på viktige tjenester og strenge smitteverntiltak for å illustrere hva som vil skje om man ikke handler nå. Den uforutsigbare, dramatiske og farlige krisen legitimerer handling nå, for å unngå noe mye verre i fremtiden. Den ekstraordinære situasjonen byen står i, legitimerer ekstraordinære tiltak. Videre lener myndighetene seg på stor institusjonell autoritet. Myndighetene legger til grunn av borgerne stoler på vurderingene som er gjort, og gir generelle begrunnelser for smitteverntiltakene. Langvarige kriser og unntakstilstander kan kvele den offentlige debatten. Om man mener at en åpen og opplyst offentlig debatt er et gode, bør man som myndighet være forsiktig med å kommunisere i en ensidig, befalende tone.

6. Litteraturliste

- Andersen, Ø. (1995). *I retorikkens hage*. Oslo: Universitetsforlaget AS.
- Bakken, J. (2006). *Litteraturvitenskapens retorikk. En studie av tekstnormene for gode norske empiriske litteraturvitenskapelige artikler i perioden 1937-57*. [Doktorgradsavhandling]. Universitetet i Oslo
- Berge, K. (2014). Hva er politisk retorikk? *Rhetorica Scandinavica* (66/67)
- Bitzer, L. F. (1997). Den retoriske situation. *Rhetorica Scandinavica*, 1(3), 9-17.
- Graver, H. P. (2020, 18. desember). Statlig enveiskommunikasjon. *Morgenbladet, essay*.
<https://www.morgenbladet.no/ideer/essay/2020/12/18/statlig-enveiskommunikasjon/>
- Graver, H. P. (2021, 13. april). Hensynet til å kontrollere sykdommen styrer samfunnet. *Morgenbladet, essay*.
<https://www.morgenbladet.no/ideer/essay/2021/04/13/hensynet-til-a-kontrollere-sykdommen-styrer-samfunnet/>
- Johansen, P. A., Bentzrød, S. B., Skogstrøm, L. & Stensland, M. (2020, 28. september). Oppgjør om smittetiltak i Oslo: – Jeg synes helseministeren gikk for langt. Det er ukløkt. *Aftenposten*.
<https://www.aftenposten.no/oslo/i/Ln0bPx/oppgjoer-om-smittetiltak-i-oslo-jeg-synes-helseministeren-gikk-for-langt-det-er-uklokt>
- Kalleberg, R. (2016). Ytringsfrihet, demokratiteori og demokratiet som uferdig prosjekt. *Sosiologi I Dag*, 45(4). <http://ojs.novus.no.ezproxy.uio.no/index.php/SID/article/view/1175>
- Kennedy, J. F. (1961). *President John F. Kennedy's Inaugural Address*. Hentet fra:
<https://www.archives.gov/milestone-documents/president-john-f-kennedys-inaugural-address>
- Kjeldsen, J. E. (2007). *Retorikk i vår tid. En innføring i moderne retorisk teori*. Spartacus
- Kock, C. (2008). *Fornuftig uenighed*. Retorikforlaget.
<https://www.retorikforlaget.se/fornuftig-uenighed/>

Kock, C. & Villadsen, L. (2014) *Contemporary Rhetorical Citizenship* (s. 9-26). Leiden University press

Lode, S. C. (2021, 28. februar). Molde-ordfører om smitten: – Lite imponert over hva Oslo har fått til. *VG*.

<https://www.vg.no/nyheter/innenriks/i/1BRkpK/molde-ordfoerer-om-smitten-lite-imponert-over-hva-oslo-har-faatt-til>

Lund, M., & Roer, H. (2014). Retorisk kritik – en oversigt. I M. Lund, & H. Roer, *Retorikkens aktualitet* (ss. 9-36). København: Hans Reitzels Forlag.

Oslo kommune (2020, 18. september). 18. september: Vurderer strengere tiltak.

<https://www.oslo.kommune.no/koronavirus/status-om-handteringen-av-korona/18-september-vurderer-strengere-tiltak>

Oslo kommune. (2020, 26. oktober). 26. oktober: Byrådet ber befolkningen begrense sosial kontakt til et minimum.

<https://www.oslo.kommune.no/koronavirus/status-om-handteringen-av-korona/26-oktober-byraadet-ber-befolkningen-begrense-sosial-kontakt-til-et-minimum>

Oslo kommune (2021, 9. februar). 9. februar: Forbereder gult nivå i videregående skole fra mandag 15. februar.

<https://www.oslo.kommune.no/koronavirus/status-om-handteringen-av-korona/9-februar-forbereder-gult-niva-i-videregaende-skole-fra-mandag-15-februar#gref>

Reyes, A. (2011). Strategies of legitimization in political discourse: From words to actions. *Discourse & Society*. November 2011, Vol. 22, No. 6 (November 2011), s. 781- 807.

<https://www.jstor.org/stable/42890119>

Roer, H. (2014). Begrebsorientert retorisk kritikk. I M. Lund, & H. Roer, *Retorikkens aktualitet* (s. 323-352). København: Hans Reitzels Forlag.

Skrede, Joar (2017). *Kritisk diskursanalyse*. Cappelen Damm Akademisk.

Smittevernloven. (1994). Lov om vern mot smittsomme sykdommer. (LOV-1994-08-05-55).

Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1994-08-05-55?q=smittevernloven>

Tønnesson, J. & Lund, M. (2017). Kongens tale ved hagefesten. I Bakken, J. & Oxfeldt, E. (red.), *Åpne dører mot verden. Norske ungdommers møte med fortellinger om skyld og privilegier*. Universitetsforlaget. <https://doi.org/10.18261/9788215030227-2017-0>

Utdanningsdirektoratet (2022). *Beredskap: veileder om smittevern for videregående skoler*. <https://www.udir.no/kvalitet-og-kompetanse/sikkerhet-og-beredskap/informasjon-om-koronaviruset/smittevernveileder/veileder-om-smittevern-for-videregaende-skole/smitteforebyggende-tiltak/#rodt-niva>

Van Leeuwen, T. (2008). The Discursive Construction of Legitimation. *Discourse and Practice: New Tools for Critical Analysis*. Oxford University Press. <https://oxford.universitypressscholarship.com/view/10.1093/acprof:oso/9780195323306.001.0001/acprof-9780195323306>

Van Leeuwen, T. (2018). Moral evaluation in critical discourse analysis. *Critical Discourse Studies*. 15:2, s. 140-153. <https://doi.org/10.1080/17405904.2018.1427120>

Vatnøy, E. (2017). "Chapter 2: Decision-Making, Salience and Collectivisation" i *The Rhetoric of Networked Publics. Studying Social Network Sites as Rhetorical Arenas for Political Talk*. Universitetet i Bergen. <https://bora.uib.no/bora-xmlui/handle/1956/17262>

Vagle, W. (1995). Kapittel 3: Kritisk tekstanalyse. I Svennevig, J., Sandvik, M. & Vagle, W, *Tilnærminger til tekst : modeller for språklig tekstanalyse*. Cappelen Damm Akademisk.

Villadsen, L. S. (2014). Fortolkningens rolle i retorisk kritik. I M. Lund, & H. Roer, *Retorikkens aktualitet* (s. 37-62). København: Hans Reitzels Forlag.

7. Vedlegg

Vedlegg 1 SMS

Oslo kommune, 21. september 2020

SMS: Oslo trenger din hjelp. Hold 1 meter avstand. Bruk munnbind ved trengsel. Syk? Bli hjemme. Unngå buss, trikk og bane hvis mulig. Gjør det for Oslo www.u.nu/oslo

Vedlegg 2 SMS

Oslo kommune, 10. november 2020

SMS: Kjære Oslo. Fra i dag er mye av byen vår stengt. Det er dramatisk, men må til for å slå ned smitten. Det betyr at du må ha minst mulig kontakt med andre, slik at vi unngår full nedstenging. Dette skal vi klare sammen. Gjør det for Oslo. Se tiltakene på www.oslo.kommune.no/tiltak

Vedlegg 3 SMS

Oslo kommune, 23. januar 2021

SMS: Kjære Oslo. Det er innført nye og strengere tiltak for å stoppe spredning av det muterte koronaviruset. Hold ut. Gjør det for Oslo. www.oslo.kommune.no/tiltak

Vedlegg 4 SMS

Oslo kommune, 28. februar 2021

SMS: Kjære Oslo! Dette er tungt for oss alle, men igjen trenger vi en ekstra innsats for å slå ned pandemien. Hold avstand, treff få mennesker og bli hjemme når du er syk. Test deg, test er gratis. Se mer på www.oslo.kommune.no/korona Tusen takk! Gjør det for Oslo.

Vedlegg 5

Johansen, R. 21.09.2020. Talemanus.

Velkommen til pressetreff her i Oslo rådhus.

Situasjonen i Oslo er alvorlig. Forrige uke ble det registrert 306 smittede her i byen.

Det er et høyt tall, og en kraftig økning fra ukene før.

Denne utviklingen må vi stoppe, og vi må gjøre det nå. Hvis antallet smittede fortsetter å øke så kraftig som nå må vi igjen innføre svært inngripende tiltak.

På godt og vondt er vi mennesker veldig tilpasningsdyktige. I starten var vi reddere. Nå har vi vent oss til å leve med en global, dødelig pandemi.

Hos mange har det nok sneket seg inn en følelse av at dette ikke er så farlig. At det ikke rammer meg eller mine nærmeste.

Men det gjør det jo! Selv om du ikke har blitt syk, eller dine nærmeste ikke har blitt syke, så fortsetter denne pandemien å ramme oss alle.

Jo dårligere hver og en av oss er på å følge smittevernreglene, jo hardere vil pandemien fortsette å ramme det norske samfunnet.

Hvis du er ung kan det bli vanskeligere å komme seg inn på arbeidsmarkedet. Hvis du er permittert kan det bli vanskeligere å komme tilbake til jobben din. Hvis du er godt voksen kan det igjen bli vanskelig å få besøkt barnebarn eller gamle foreldre. Hvis du er gammel kan du bli mer isolert.

Hver og en av oss rammes, men noen må leve med mye større konsekvenser enn andre.

Dere som har mistet en av deres nærmeste. Dere som har vært syke og fremdeles lever med plager. Dere som har mistet jobben. Dere som har opplevd at bedriften deres har gått konkurs, eller står i fare for å gjøre det.

Så er det kanskje noen som synes at det får holde nå. Som ikke er redde for egen helse, og som ikke har merket dette på lommeboka heller.

Jo flere som tenker sånn, som ikke bryr seg om å holde avstand, klemmer, håndhilser og lever omtrent som vanlig, jo lenger må vi leve med inngripende tiltak. Jo flere som ikke bryr seg, jo verre blir konsekvensene for dem som rammes hardest.

Sist gang vi hadde smittetall som nå var i april.

Betyr det at vi har rykket tilbake til start? Til den svært krevende tida i mars og april?

Nei. Vi har mye bedre kontroll over situasjonen nå.

Testkapasiteten er svært stor. Vi tester rundt 10 000 personer i uka. I dag åpner vi en helt ny teststasjon på gamle Bryn brannstasjon. Vi kan skalere opp testkapasiteten til å teste 35 000 personer i uke på kort varsel.

Kapasiteten i helsevesenet er god. Vi klarer i stor grad å holde sykdommen unna de som er aller mest utsatt.

De siste månedene har vi også lært mye om hvordan dette viruset smitter. Ved hvert enkelt smittetilfelle gjøres det en omfattende jobb med smittesporing.

Hva vet vi?

At de fleste smittede nå er i alderen mellom 20-29. Mange i denne aldersgruppen får heldigvis milde symptomer, og blir ikke så alvorlig syke.

Men da kan de også smitte veldig mange. Vi har hatt unge folk med smitte og rundt 250 nærkontakter. Da sier det seg selv at smitteoppsporingen kan bli veldig vanskelig.

Med 250 nærkontakter kan veien også bli veldig kort til å smitte folk som blir skikkelig syke. Besteforeldre, eller folk med andre sykdommer fra før av.

Unge folk med et aktivt sosialt liv kan også smitte folk som jobber i helse- og omsorgstjenester, barnehager eller skoler.

Vi vet også at sykdommen først og fremst sprer seg via dråpesmitte. Det er fysisk kontakt mellom mennesker som er den store risikoen.

Å være nærmere hverandre enn en meter. Å være så nærme at dråper fra snakking eller hosting kan nå fram. Å håndhilse og klemme.

Vi ser at folk blir smittet i sosiale sammenkomster, på arrangementer og på jobb. Samtidig er det mange der vi ikke finner smitteveien.

Dere, de siste tre ukene har vi gått fra 113 smittede i uka til 306. I dag meldes det om at 23 personer er innlagt på sykehus med Covid-19 i Norge. Det er det høyeste antallet siden juni.

Hvis denne økningen fortsetter vil vi igjen se mange som blir skikkelig syke. Som blir innlagt på sykehus. Som dør.

Derfor må vi nå stramme inn. Vi må få meteren tilbake i alt vi gjør. Dersom meteren ikke kan holdes må vi beskytte oss med munnbind.

Vi skjerper nå anbefalingen om hvor mange som kan samles i private hjem. Fra og med i morgen kl. 12.00 gjelder et forbud i Oslo mot å samle mer enn 10 personer i private hjem. I første vi forbudet vare i to uker.

Middager, konfirmasjoner, fester eller andre sammenkomster: regelen som gjelder fra og med i morgen i Oslo er altså at maks ti personer kan samles. Og alle må kunne holde minst en meters avstand.

De neste dagene vil vi også vurdere å innføre et midlertidig forbud mot innendørs arrangementer på offentlig sted med mer enn 50 personer.

Som dere vet: i helgen ble det brudd i meklingen og det ble en lovlig streik i busstransporten i Oslo og gamle Akershus. Situasjonen i kollektivtransporten var presset også før streiken, men nå er den enda vanskeligere.

Ruter melder i dag om at det særlig på trikkene har vært veldig mye folk. Trikkene har vært så fulle at de har måttet kjøre forbi holdeplasser.

Det sier seg selv at stappfulle trikker under en pandemi øker smittefaren.

Folkehelseinstituttet har de siste ukene anbefalt reisende i kollektivtransporten til og fra Oslo å bruke munnbind, hvis det er vanskelig å overholde en meters avstand.

Vi skjærper nå den anbefalingen: skal du reise med kollektivtransport ber vi deg innstendig om å bruke munnbind. Ikke se an om det er mye folk. Ikke anta at det går greit. Ikke stikk nesa inn på trikken for å se.

Ta på deg munnbind før du går om bord. Nå kan du bare regne med at det er fullt.

Og husk dette: munnbind beskytter når meteren ikke kan holdes. Det gjelder ikke bare på kollektivtransport, men like mye andre steder. På kjøpesenter, i matbutikken, eller hvor det skulle være. Er det folksomt? Er det vanskelig å holde på meteren? Bruk munnbind!

Plassen på kollektivtransporten og på veiene våre er begrenset. Vi må nå holde av plass til dem som trenger deg. Til dem som må være på arbeidsplassen for å kunne gjøre jobben sin. Til dem som jobber i butikk, som jobber på sykehjem, barnehage og skole. Til dem som henter søppel, dem som slukker branner.

Kan du gjøre jobben din hjemmefra? Da er vår veldig tydelig oppfordring: bli hjemme! Er du arbeidsgiver og nå bedt folk som kan jobbe hjemmefra komme tilbake til kontoret? Tenk deg om, hjelp til med å snu denne situasjonen nå.

Serverings- og skjenkestedene er en utrolig viktig del av Oslos næringsliv, og viktige møteplasser i folks liv. Jeg har veldig lite lyst til å innføre ytterligere begrensninger på en bransje som alt har betalt en høy pris.

Samtidig, vi vet at det å sitte tett sammen: snakke, spise, drikke og le er forbundet med risiko for smitte.

Derfor må vi få bedre oversikt. Fra og med nå vil vi sterkt anbefale alle serveringssteder om å registrere alle gjester. Det gjelder steder som skjenker alkohol, men også cafeer, kantina på IKEA og andre serveringssteder. Du som driver serveringssted bør ha oversikt over alle som har besøkt deg, slik at smittesporingen kan gjøres mest mulig effektivt.

Jeg vil samtidig oppfordre andre publikumsrettede tilbud til å gjøre det samme. Jo bedre oversikt vi har, jo bedre rustet er vi til å håndtere eventuelle smitteutbrudd.

Så må dette selvfølgelig gjøres i tråd med personvernet, og være tidsbegrenset. Her vil kommunen bidra med råd og føringer.

Forhåpentlig kan vi komme tilbake til en mer normal situasjon om ikke alt for lenge. Men, akkurat nå er situasjonen langt fra normal. Dette kan gå fra vondt til verre.

For å unngå at vi stramme enda mer til er det noen enkle regler som gjelder:

- Er du syk? Hold deg hjemme, ta en test og bli hjemme til du er frisk. En negativ test gjør ikke at du kan leve som normalt.
- Hold en meters avstand! Dessverre har meteren blitt mindre og mindre i mange sammenhenger. Det viktigste vi kan gjøre nå er å gjenopplive meteren.
- Bruk munnbind! Er du nærmere enn en meter: bruk munnbind! For oss i Norge er dette ganske fremmed, men vi må bare venne oss til det.

I dag sender vi ut en SMS til alle i Oslo med en sterk anbefaling om å følge smittevernreglene.

Ingen av oss ønsker at vi må stenge ned enda mer igjen. Nå må vi jobbe sammen for å holde samfunnet åpent. I dag innfører vi skjerpede anbefalinger på flere områder.

Hvis ikke smitteutviklingen snur, må vi vurdere å gjøre disse anbefalingene til forbud og påbud.

Hvordan kan vi unngå det? Ved at hver og en av oss tar vårt personlig ansvar for å stoppe smittespredingen.

Vedlegg 6

Johansen, R. 06.11.2020. Talemanus.

Pressetreff om korona - innledning

Velkommen til pressetreff her i Oslo rådhus.

Smittesituasjonen i Oslo er alvorlig. På tross av at vi i flere uker har hatt de strengeste tiltakene i landet er smitten på et alt for høyt nivå.

Forrige uke hadde vi det høyeste antallet smittede registrert noen gang. Denne uka har tallene fortsatt å øke. Bare på de siste fire dagene er det registrert 545 nye smittede i Oslo.

Det er alarmerende.

Derfor innfører byrådet i dag nye og skjerpede tiltak mot smittespredning. Vi kan ikke nøle i møte med en så dramatisk utvikling.

Vi må slå ned smitten før den blir så omfattende at den får alvorlige konsekvenser for våre eldre – våre sårbare grupper – og for helsevesenet vårt.

Smittevernloven gir kommunene et stort ansvar. Det er vi som er ansvarlige for å vurdere situasjonen og iverksette de tiltakene som er nødvendig for å verne liv og helse.

Samtidig som smitten har økt i Oslo har smitten eksplodert i Europa. Land etter land har ekstremt høye smittetall, og står i en kritisk situasjon.

I går kom regjeringen med nye nasjonale tiltak og flere anbefalinger til kommuner med høyt smittetrykk. Det siste døgnet har vi i Oslo kommune jobbet intensivt med å vurdere situasjonen og vurdere hvilke tiltak som er best tilpasset situasjonen her i byen. Vi har nær og løpende dialog med nasjonale helsemyndigheter.

Folkehelseinstituttet og Helsedirektoratet er svært klare i sine råd til oss: vi må gjøre det som er nødvendig for å få ned den sosiale kontakten. Alle tiltakene vi innfører i dag er basert på råd fra FHI, Helsedirektoratet og regjeringen.

Målet vårt er at nasjonale og lokale tiltak skal utfylle og forsterke hverandre. Jeg er enig med regjeringen: vi trenger nå et krafttak mot smittespredning.

Forhåpentlig kan kraftige innstramminger nå gjøre at vi kan få en mer normal julefeiring, og mindre inngripende tiltak utover vinteren.

Tiltakene som vi varsler i dag, vil gjelde fra og med kl. 24.00 på mandag. I første omgang vil tiltakene vare i tre uker. Forhåpentligvis har vi da lykket med å slå ned smitten.

Forhåpentligvis kan vi da lette på flere av de mest inngripende tiltakene.

Men, vi må se en betydelig nedgang i smitten før vi kan lette opp igjen. Vi vil ha løpende kontakt med nasjonale helsemyndigheter, for å vurdere effekten av tiltakene og vurdere når vi kan åpne mer opp igjen.

Vi innfører nå en sosial nedstenging av Oslo.

Vi innfører tiltak for at folk skal omgås så lite som mulig. Være mest mulig hjemme. Møte færrest mulig. Være minst mulig i situasjoner der smitten kan spres.

Vi vil så langt som mulig skjerme barn og unge. Vi vil så langt som mulig skjerme sårbare grupper.

Men, det er ingen tvil at disse tiltakene vil ha store konsekvenser. Det er ingen tvil om at dette vil ramme mange virksomheter som har gjort en stor innsats med å følge smittevernreglene.

Uansett hvordan vi vrir og vender på det: tallenes tale er krystallklar. Smitten øker kraftig, selv med de strenge tiltakene vi allerede har.

Vi har nå et mulighetsvindu, og en mulighet til å slå smitten ned før smitten slår vårt samfunn ut.

Derfor innfører vi nå følgende nye tiltak og innskjerpinger:

- **Vi stenger alle treningscenter, kinoer, teater, svømmehaller, lekeland, bowlinghaller og lignende.**
 - o Alle disse stedene fører til at folk samles, og at folk beveger seg rundt i byen. Helsemyndighetene er tydelige på at vi skal vurdere å stenge steder der det foregår kultur- og fritidsaktiviteter innendørs. Skal vi nå lykkes med å begrense den sosiale aktiviteten til et minimum, må vi stenge stedene der folk samles.
 - o Kultur- og fritidsaktiviteter spiller en viktig rolle i folks liv, og er en viktig del av vårt næringsliv. Men vi mener at konsekvensene vil bli enda større hvis vi fortsetter å holde åpent.
- **For å skjerme barn og unge holder vi biblioteker åpne.**
 - o Vi skjermer skolesvømming, svømmekurs og svømmetrening. Vi skjermer organiserte fritidsaktiviteter for barn og unge.
- **Vi innfører full skjenkestopp.**
 - o Skjenkestedene har gjort en stor innsats med å begrense smittespredning, men når vi nå innfører en sosial nedstenging av Oslo, må også skjenkingen stoppe.
- **Vi forbyr alle innendørs arrangementer.**
 - o Det er allerede strenge begrensninger på arrangementer. Regjeringen har bedt oss innføre ytterligere begrensninger. Vi har sett flere smitteutbrudd knyttet til arrangementer i Oslo de siste ukene, selv med svært strenge regler. Nå må alle arrangementer opphøre, slik at får stoppet smittespredningen.
 - o Det vil fremdeles være mulig å gjennomføre begravelser og bisettelser.
- **Vi innfører stans i breddeidretten for voksne.**
 - o Selv med restriksjoner vil breddeidretten medføre en betydelig smitterisiko, slik situasjonen er nå.
- **Vi innfører begrensninger i breddeidretten for barn og unge.**
 - o Treninger kan gå som normalt, men alle cuper og turneringer avlyses for å begrense nærkontakten med andre mennesker fra andre lag og byer.

- **Vi innfører rødt nivå i videregående skole og i voksenopplæringen.** Vi ber ungdomsskolene forberede seg på rødt nivå.
 - o Skolebyråd Inga Marte Thorkildsen vil gå gjennom hva dette betyr i praksis, og hvordan situasjonen nå er i Osloskolen.
- **Vi innfører et krav om at butikker, kjøpesentre og lignende må sørge for at det ikke er flere tilstede i lokalet enn at det kan holdes 2 meters avstand.**
 - o Tillatt antall kunder i lokalet beregnes ut fra størrelsen på lokalet. Det skal om nødvendig være vakthold som sørger for at kravet følges.
- **Vi innfører et påbud om bruk av munnbind i drosjer.**
 - o Påbudet vil gjelde for både sjåfører og passasjerer.

Dette er de strengest tiltakene vi har innført i Oslo siden mars og april. De er begrunnet i en dramatisk smittesituasjon, og i klare faglige anbefalinger fra nasjonale helsemyndigheter. I tillegg til disse nye tiltakene, viderefører vi alle de andre tiltakene og begrensningen som gjelder nå.

Vi skal slå ned et virus.

Men tiltakene vil også slå ned arbeidsplasser og næringsliv.

De vil utløse permitteringer, arbeidsledighet og konkursfare.

De vil ramme hjørnesteinsbedrifter i Oslo, og arbeidfolk som allerede er i samfunnets mest usikre jobber: i reiseliv, uteliv, handel og transport.

Det er viktig for meg å si: Smitteverntiltak og økonomiske tiltak må gå hånd i hånd.

Vi skal redde liv og helse, men også arbeidsplasser.

Så langt har smitteverntiltakene vært langt mer omfattende enn de økonomiske og sosiale tiltakene.

Nå som smitteverntiltakene skjerpes må de økonomiske tiltakene styrkes.

Jeg ber innstendig om at regjeringen så fort som mulig, og aller helst neste uke, kommer til Stortinget med en nye økonomiske tiltak:

- For det første: Jeg mener regjeringen må gi overlevelsesgaranti for bedrifter. Bedrifter som har vært levedyktige før koronapandemien skal også være der når pandemien er over.
- For det andre: Folk som var i arbeid før pandemien, må være trygg på at de kommer i arbeid når pandemien er over. Pandemien rammer sosial skjevt. Vanlige arbeidsfolk er mest utsatt. Nå må vi gi dem tryggheten tilbake.
- For det tredje: Regjeringen må sørge for at tiltakene varer så lenge pandemien varer. Det er ikke til å leve med at tiltakene kommer i uker og måneder av gangen.

Kjære oslofolk: jeg veit at dette er tungt. Jeg veit at mange kommer til å bli fortvila, sinte og frustrerte.

Jeg veit også at dere kommer til å fortsette å ta ansvar. Fortsette å ta vare på hverandre.

Vi må ta steg for steg sammen. Steg for steg gjennom den største prøvelsen vi har blitt satt på. Steg for steg til denne krisa er over.

Helsebyråd Robert Steen vil nå gå gjennom smittesituasjonen i Oslo i mer detalj, før Inga Marte Thorkildsen orienterer om situasjonen i Osloskolen.

Vedlegg 7

Johansen, R. 23.01.2021. Talemanus.

Velkommen til pressetreff her i Oslo rådhus

At denne pandemien er uforutsigbar har vi visst lenge. Hvor uforutsigbar den er har vi virkelig fått bevist det siste døgnet.

Dagen i går handlet, til å begynne med, mest om at regjeringen hadde åpnet for verdenscup i Norge. En beslutning som fort havnet fullstendig i skyggen av nyheter fra vår nabokommune i sør, Nordre Follo.

Faren for at muterte varianter av viruset skulle komme til Norge har vi advart mot lenge. Vi har hatt flere tilfeller av den britiske mutasjonen i Oslo allerede. Men, til forskjell fra tilfellene som er oppdaget i Oslo og andre steder hvor vi kan spore hvor smitten kommer fra, har man i Nordre Follo ikke funnet smitteveien for utbruddet.

Hva betyr det? Jo, det betyr at vi for første gang har spredning i Norge av det muterte og svært smittsomme viruset. Det er dette som kalles *villsmitte*. Det er en dramatisk utvikling, som endrer veldig mye.

I Irland har det muterte viruset ført til en smitteeksplosjon på bare noen få uker. Hvis det samme skjer her kan kapasiteten i helsevesenet bli sprengt. Det må vi for alle del unngå.

Dagens smittetall i Oslo er 81. Den nedadgående trenden i smitte her i byen fortsetter. Den sosiale nedstenginga, og tiltakene våre, virker, og vi er på god vei mot å slå den siste smitteøkningen ned.

Likevel innføres det fra i dag de strengeste reglene som har gjeldt i Oslo siden 12. mars. På noen områder innføres nå de strengeste reglene noen sinne.

Vi må gjøre alt vi kan for å stoppe det muterte viruset. Vi har sett hvor raskt og effektivt det har smittet i andre land og storbyer.

Jeg støtter regjeringens tiltak, og det er veldig viktig at vi har fått felles regler for alle nabokommunene rundt Nordre Follo. Vi har ingen tid å miste.

Helseministeren presenterte i dag tidlig, etter samstemte råd fra Helsedirektoratet og Folkehelseinstituttet og i dialog med Oslo og omkringliggende kommuner, en pakke med kraftige innstramminger. Den tredde i kraft i dag klokka 12.00.

Mange av disse reglene gjelder allerede i Oslo, som forbud mot arrangementer, skjenkestopp og påbud om hjemmekontor. I Oslo har vi hatt sosial nedstenging og svært strenge regler siden 9. november.

I tillegg kommer det nå en del nye tiltak, forbud og restriksjoner. I Oslo kommune har vi jobbet på spreng siden i går, og vil fortsette gjennom helga, med å forberede byen vår og alle kommunens virksomheter på den nye situasjonen.

Jeg vil nå gå gjennom de tiltakene som er nye for Oslo. Siden disse tiltakene ikke var kjent før i dag tidlig, må det gjøres en del vurderinger og fattes beslutninger om hvordan tiltakene skal innføres i Oslo. Alle avgrensninger og detaljspørsmål er ikke avklart.

Vi vil komme tilbake med mer informasjon så fort dette arbeidet er fullført.

Fra i dag kl. 12.00 forsterkes den sosiale nedstengingen med følgende nye tiltak i Oslo. Disse tiltakene gjelder i første omgang til og med søndag 31. januar:

- Alle butikker stenges, med unntak for matbutikker, apotek og bensinstasjoner. Vinmonopolet stenges også, og vil ikke holde åpent i perioden 23.01 – 31.01.
- Alle serveringssteder stenges, med unntak av take-away.
- Treningsentre, svømmehaller og lignende er allerede stengt i Oslo. I tillegg stenges alle biblioteker, disse har vi holdt åpne i Oslo under den sosiale nedstengingen. Tros- og livsynsshus, med unntak ved begravelser og bisettelser, stenges.
- Det oppjusteres til rødt nivå i barnehage og barneskole. Som kjent er det allerede rødt nivå i ungdomsskolene i Oslo. Det kan bli noen dager med stengte barnehager og skoler fram til rødt nivå er etablert. Dette vil vi komme tilbake til så snart som mulig.
- Det innføres digital undervisning på videregående skole i uke 4. I uke 5 forbereder vi oss på fortsatt drift av videregående skole på rødt nivå, slik som det er i dag.

- Det innføres digital undervisning for universiteter, høyskoler og fagskoler. All undervisning og planlagte arrangementer skal utsettes eller gjøres digitale.
- Lokalene ved universiteter, høyskoler og fagskoler stenges for alle studenter og elever.
- Alle breddeidrett og fritidsaktiviteter for barn, ungdom og voksne stenges. Vi har nylig åpnet igjen for fritidsaktiviteter for barn i barneskolealder og yngre. Fra og med i dag er det igjen stopp for slik aktivitet. Detaljene i reglene for fritidsaktiviteter og breddeidrett må vi komme tilbake til.

I tillegg til disse påbudene og forbudene, kommer regjeringen og Oslo kommune i dag med noen tydelige anbefalinger til byens befolkning:

- Alle bør unngå besøk hjemme og sammenkomster i eget hjem. Unntak fra anbefalingen er nødvendige hjemmetjenester og besøk hos personer som er i livets siste fase. Aleneboende kan ha besøk av eller gå på besøk til én til to faste venner eller én fast husstand. Barn i barnehager og barneskoler kan ha besøk fra egen kohort.
- Alle bør unngå reiser som ikke er strengt nødvendige. Reise til arbeid må anses som strengt nødvendig. For de aller fleste vil det likevel gjelde krav om hjemmekontor.
- En-til-en virksomheter, som for eksempel frisører, bør innføre forsterkede tiltak som bruk av munnbind i situasjoner der det ikke er mulig å opprettholde én meters avstand eller å redusere eller midlertidig fjerne behandlingstilbud som innebærer nær ansikt-til-ansikt kontakt.

I tillegg har regjeringen kommet med en del anbefalinger til de berørte kommunene, blant knyttet til kollektivtransport, testing og karantene, som vi må ha noe mer tid på oss før vi informerer om.

Jeg håper at regjeringen, i tillegg til å innføre disse tiltakene, tar ytterligere grep for å hjelpe vår region.

Nå vil jeg være veldig tydelig:

- At dette utbruddet også påvirker prioriteringen av vaksiner bør nå være en selvfølge. Som jeg har sagt før: det er viktig at områder som er hardt rammet prioriteres når vaksiner distribueres.
- I tillegg må vi vite om alle tilfeller av mutert virus. Oslo har sendt inn en lang rekke prøver som vi ennå ikke har fått svar på. De må analyseres så raskt som overhodet mulig. Vi må være forberedt på at det muterte viruset, uten kjent smittevei, allerede befinner seg i Oslo.

En ting vil jeg understreke: det muterte viruset har ikke oppstått i Nordre Follo. Det er importert.

Nå innfører vi igjen svært strenge tiltak, for en befolkning som har levd med sosial nedstenging i snart tre måneder, med enorme konsekvenser for folks liv. Da må vi gjøre alt vi kan for å stoppe importsmitten. Unntak og særordninger er det nå umulig å forsvare.

Vedlegg 8

Johansen, R. 28.02.2021. Talemanus.

Velkommen til pressetreff her i Oslo rådhus.

Det nærmer seg årsdagen for den første nedstenginga av Oslo.

Tiden vi gjennomlever er historisk.

Ingen har tatt større ansvar enn Oslo. Ingen har heller betalt enn høyere pris over tid enn Oslo-folk.

Likevel står jeg her og kommer til å be om mer fra dere. Og jeg vet at det jeg ber om er mye, og at det er inngripende.

Dere. Smittetallene i Oslo øker.

Denne uka har 1075 så langt blitt smittet av koronaviruset i Oslo så langt.

Så høye smittetall har vi ikke hatt siden første uke i januar.

Økningen skjer til tross for at vi har hatt sosial nedstenging i Oslo med strenge og inngripende tiltak i snart fire måneder. Og dessuten nasjonale tiltak over flere uker i hele Oslo-regionen.

Det kan virke paradoksalt at smitten øker når tiltakene er så strenge, så langvarige og så inngripende.

Men smitteøkningen kan forklares:

For det første har Norge via importsmitte fått flere mutantvirus som er mer smittsomme enn tidligere varianter av koronaviruset.

Fordi vi var usikre på omfanget av de nye og importerte virusvariantene ba vi Folkehelseinstituttet om å analysere alle positive koronaprøver i Oslo.

Nå har vi fått svar, og analysene viser at mellom 50 og 70 prosent av de positive prøvene er den britiske, muterte varianten av koronaviruset.

Altså den virusvarianten som førte til nedstenging i Nordre Follo, etter å ha kommet over landegrensa i tida før det ble innført strenge tiltak mot importsmitte.

Nå dominerer denne virusvarianten både i Oslo og Viken.

Før det andre har byrådet satt i gang en forsterket teststrategi.

Før jeg dro på vinterferie testa jeg meg for koronaviruset, selv om jeg ikke hadde symptomer.

Veldig mange gjorde det samme – etter vår oppfordring om å teste seg gratis på en av våre over mange teststasjoner rundt om i byen.

Vi har i flere uker drevet med oppsøkende testing i nabolag og boligblokker.

Vi har lenge hatt drop in-tilbud og tilbud om hjemmetesting.

Vi har mobile teststasjoner som vi flytter rundt avhengig av hvor det er smitte.

Lavterskel testing er et av våre viktige våpen mot viruset fremover, og vi setter stadig nye testrekorder.

Testrekordene gjør at vi fanger opp mer smitte, og dermed går også smittetallene opp.

Det gir oss mulighet til å få bedre kontroll over situasjonen.

For når vi avdekker mer av smitten, kan vi raskere og enklere spore mer, isolere flere og sette folk i karantene.

I tillegg til spredning av en mer smittsom virusvariant, og mer testing, ser vi en tredje årsak til smitteøkninga; vi har svært gode data på mobilitet i byen. Våre data viser at folk er mer på farten.

Flere er sannsynligvis på kontoret, til fordel for hjemmekontoret.

Som følge av det tar flere kollektivtransport.

Flere er på besøk hos hverandre.

Flere er på kafé.

Og dere; jeg skjønner det veldig godt.

For oss mennesker er dette sånn vi er vant å leve, og ingenting av dette er forbudt.

Men mer bevegelse betyr flere treff, mindre avstand – og dermed gir vi koronaviruset gode kår for å spre seg videre. Livet er jo enkelt for koronaviruset. Det vil smitte så mange som mulig så fort som mulig. Og når vi har å gjøre med en mer smittsom variant av viruset, går det fortere enn før.

Oppsummert:

Smitteøkninga vi har sett den siste tida kan forklares med den importerte varianten av koronaviruset.

At vi tester mer og dermed fanger opp mer smitte.

Og også at vi beveger oss mer og møter flere.

I tråd med smittevernloven er det kommunene som har ansvar for å sette inn de smitteverntiltakene som er nødvendige for å forebygge smitte av farlige virus lokalt.

I Oslo har vi hatt vedvarende sosial nedstenging i snart fire måneder. Vi har hatt landets strengeste og mest inngripende tiltak i mer enn 100 dager. På den måten klarte vi å slå ned det opprinnelige viruset, og smittetallene ble kraftig redusert.

Men: Tiltakene må ifølge smittevernloven være *forholdsmessig*.

Det vil si, vi har først mulighet til å sette inn strenge tiltak dersom smittesituasjonen skulle tilsi det. Motsatt, når smitten går tilbake, må vi lempe på tiltakene. Sånn er loven.

Fordi smittetallene har gått noe opp og ned, har også tiltaksnivået gått noe opp og ned. Og sånn situasjonen er nå, tror jeg alle skjønner at vi må stramme inn noe mer.

Byrådet har i dag besluttet å innføre nye tiltak – og disse vil gjelde til og med mandag 15. mars.

Dette er de nye tiltakene:

- Alle serveringssteder må stenge, med unntak av for take-away.
- Alle butikker må stenge, med unntak av butikker er listet opp i den statlige unntakslisten, blant annet dagligvarehandel og apotek.
- Gallerier og kunstutvalg må stenge.

Stengingene gjelder fra midnatt natt til tirsdag.

- Organiserte fritidsaktiviteter utendørs for voksne over 20 år frarådes.
- Utendørs arrangementer forbys, med de samme unntakene som innendørsarrangementer.
- Det innføres rødt nivå i voksenopplæringa og i videregående skole fra mandag 1. mars.

Ingen elever i videregående skole skal møte opp i morgen eller tirsdag. Elevene skal ha digital undervisning eller undervisningsfri. Fra og med onsdag skal alle skoler drives i en kombinasjon mellom fysisk oppmøte og digital undervisning.

Samtidig forsterker vi smittevernet på skolene. Blant annet tar vi sikte på å innføre massetesting av elever med spyttprøver fra 8. mars, og testing av alle lærere.

- For å få kontroll med smitte på byggeplasser innfører Oslo kommune en egne forskriftsfestede regler med klare regler for smittevern på byggeplasser. Oslo kommune har hatt dialog med arbeidstaker- og arbeidsgiverorganisasjonene og opplever at det er forståelse for dette. Forsettlig eller grovt uaktsom overtredelse av smittevernregler på byggeplasser skal kunne straffes med fengsel i inntil 6 måneder. De nye reglene vil bli kombinert med en målrettet og forsterket testing på byggeplasser.

- Til slutt: Vi anbefaler folk om å unngå private sammenkomster og besøk i private hjem, med unntak av aleneboende og barn og ungdom i samme kohort.

Oslo har landets strengeste og mest inngripende koronatiltak.

Nå strammer vi ytterligere inn.

Hovedbildet er derfor fortsatt sosial nedstenging i Oslo, slik vi har hatt i snart fire måneder.

Oslos befolkning og vårt lokale næringslivet har hver dag bidratt til at Norge så langt har kommet seg relativt bra gjennom pandemien sammenlikna med mange andre land. Men vi betaler også en høy pris.

For noen uker siden sa jeg at Oslo var på bristepunktet. Det er ingen tvil om at veldig mange sliter voldsomt som følge av nedstenginga. Det er en enorm belastning, og det å gang på gang komme tilbake med dårlige nyheter kjenner jeg og resten av byrådet på.

Vi er byen med 37.000 arbeidsledige, vi er fylket med høyest arbeidsledighet.

Her står seks av ti serveringssteder i en reell fare for å gå konkurs.

Mange sliter med psyken, og vi kan ikke underslå konsekvensene og langtidseffektene som tiltakene har for mange.

Mange som aldri før har vært ensomme, kan kjenne at dagene er tunge og at det er langt mellom høydepunktene.

Barnefamiliene har en uforutsigbar hverdag med beskjed om karantene i kohorten, og veksling mellom hjemmeskole og fysisk skole.

En del eldre selv-isolerer seg i påvente av vaksine.

Og ungdom ofrer stadig mer av den tida, som mange tenker at de aldri vil få igjen.

Pandemien rammer sosialt skjevt – klasseforskjellene vi allerede har i byen vår forsterkes.

Jeg tror vi alle kan kjenne på at vi skyver grensen for hva vi kan orke og hva vi kan klare.

Og dere, det er lov å være lei seg i dag.

Problemet er at vi egentlig ikke har så mye valg.

Vi må fortsette å leve med strenge tiltak.

Men, når smittetrykket og tiltakene har vært så ulikt fordelt i Norge.

Når belastningen er så stor for Oslo.

Ja, når vi nesten kan snakke om at vi har hatt to ulike pandemier i Norge, mener jeg Oslos befolkning er i posisjon til ydmykt å komme med noen forventninger.

For det første må Oslos hjørnesteinsbedrifter kompenseres for de kostnadene de faktisk har, og tiltakene overfor næringsliv og arbeidsfolk må vare så lenge pandemien varer.

Det er ikke til å leve med å se bedrifter mottar nasjonal kontantstøtte, samtidig som de betaler ut utbytte og sier opp ansatte. Det oppleves dypt urettferdig for restauranter, barer og reiselivsbedrifter som beviselig ikke får dekket sine kostnader og nå står i fare for å gå konkurs.

En av våre hjørnesteinsbedrifter, Kampen Bistro, fikk bare dekket 11 prosent av kostnadene sine gjennom den nasjonale kompensasjonsordningen. De er ikke alene. Jeg er redd for at unike steder med lang historie er i ferd med å gå tapt for oss fordi kompensasjonsordningene ikke er tilpasset Oslo og de utfordringene vi ser i utelivs- og reiselivsnæringa. Jeg oppfordrer derfor nasjonale myndigheter til å invitere utelivs- og reiselivsnæringa til et samråd med mål om å lage mer treffsikre ordninger.

For det andre må vi sette flest vaksiner der smittefaren er størst og tiltakene strengest.

Oslo ligger nå på 279. plass blant landets 356 kommuner i andel av befolkningen som er vaksinert.

Det er ikke fordi vi er treige til å vaksinere i Oslo. Vi kan sette 110.000 vaksiner i Oslo i uka, tilsvarende én vaksine hvert sjette sekund.

Grunnen er at vi får for få vaksiner.

Det kan ikke være sånn at en 70-åring i Oslo skal være mindre verdt enn en 70-åring i flertallet av de andre kommunene i landet. At de som er mest utsatt for smittefare og har strengeste restriksjonene, skal ha dårligst tilgang på den beskyttelsen som vaksinen gir.

For dere, det er veldig gledelig å se at de som så langt har blitt vaksinert er godt beskyttet. Strengt tiltak hjelper oss gjennom pandemien, men ikke ut av den. Vi er avhengig av å få flere vaksiner – og jeg er glad for at Folkehelseinstituttet har levert innspill til endringer i vaksinasjonsstrategien til regjeringen.

Dere, det å vaske hendene, holde avstand og begrense sosiale treff: det kan virke som små handlinger. Men summerer vi dem opp oppnår vi noe stort.

Vi har alle reddet menneskeliv.

Vi vet ikke hvem vi har reddet. Men vi vet at det vi gjør beskytter sårbare mennesker, at vi bidrar til kontroll over helsevesenet vårt. Nå ser vi en tredobling i sykehusinnleggelse – det er alvorlig.

Vi står fortsatt i en ekstraordinær situasjon, som ikke likner noe vi har vært med på tidligere.

Samfunnet holdes i gang – samtidig som alt er helt annerledes.

Vi skal treffe nødvendige politiske tiltak. Men et stort ansvar hviler også på skuldrene til hver og en av oss.

For det er summen av våre alles handlinger, de små tingene, som styrer hvor hardt rammet vi blir.

Samtidig er våren på vei med lenger og lysere dager.

Stadig flere blir vaksinert.

Vi *har* mye å se fram til.

Tusen takk for at du bidrar.

Helsebyråd Robert Steen, vær så god.

Vedlegg 9

Johansen, R. 15.03.2021. Talemanus.

Velkommen til pressetreff her i Oslo rådhus.

Forrige uke ble 1960 oslofolk registrert smittet av koronaviruset. Vi har aldri vært i nærheten av å registrere et så høyt smittenivå som vi har gjort den siste tida.

Antall som tester seg er høyere enn noensinne – bare forrige uke testet over 50 000 personer seg for koronavirus i Oslo. Hittil i år har over 175 000 testet seg.

Fordi vi tester mer kan vi også spore mer smitte, og stoppe spredning tidligere. Våre smittesporingsteam gjør en enorm innsats, men vi er bekymret for deres kapasitet.

Husk dette: Forutsetningen for at vi skal ha kontroll over denne situasjonen er at hele apparatet med testing, isolasjon, smittesporing og karantene fungerer. Hvis smitten blir for høy, over for lang tid, risikerer vi at systemet kneler. Da mister vi kontrollen.

Selv om vi har svært strenge tiltak i Oslo i lang tid, har smitten mer enn firedoblet seg siden begynnelsen av februar. Antallet innlagte på sykehus øker raskt. Folkehelseinstituttet beregner at reproduksjonstallet i Oslo nå er på hele 1,5.

Smitten stiger i alle bydeler, men det er stor forskjell i smittetrykk mellom bydelene. Bydelene Stovner, Grorud og Alna har nå et svært høyt smittetrykk, med rundt 1 prosent av befolkningen registrert smittet de siste 14 dagene. Så ser vi at utbrudd skjer over hele byen, og at alle deler av Oslo ligger på et høyt nivå sammenlignet med resten av landet.

Det er ingen tvil om at vi er inne i en tredje smittebølge.

Den skiller seg fra de tidligere smittebølgene fordi den er drevet av muterte og langt mer smittsomme varianter av viruset.

Det er spesielt den britiske varianten av viruset som dominerer i Oslo. Denne sprer seg mer blant barn og unge, og har vist seg mye vanskeligere å slå ned.

De tiltakene vi har brukt til å slå ned tidligere smittetopper – som vi har klart flere ganger i Oslo – er nå ikke nok til å slå ned smitten.

Vi ser for eksempel at trafikklysmodellen i skolene ikke ser ut til å være tilpasset en situasjon der mutert virus sprer seg lettere mellom barn.

Vi må ha enda strengere tiltak. Vi må unngå at kapasiteten på sykehusene blir sprengt. Vi må sikre at kommunens kapasitet for testing og smittesporing ikke kneler.

Vi står i en svært krevende avveining. Belastningen av tiltakene har vært stor for oslofolk i lang tid. Samtidig må vi få presset smitten ned.

Vi har gjennom helga hatt tett kontakt med Folkehelseinstituttet og Helsedirektoratet. Vi har fått faglige råd fra dem. Rådene er ikke helt entydige, og vekter ulike hensyn noe forskjellig. Det understreker hvor vanskelig situasjonen er.

Byrådet har i dag besluttet å innføre nye tiltak i Oslo.

Beslutningene har vi tatt på bakgrunn av helsemyndighetenes råd, våre egne fagfolks vurderinger og en grundig vurdering av forholdsmessighet – gitt den smittesituasjonen vi nå er i. Til syvende og sist må vi som kommune ta det ansvaret vi har etter smittvernloven, og gjøre det som må til i en veldig krevende situasjon.

Disse tiltakene kommer på toppen av alle eksisterende tiltak, og vil samlet sett være de mest inngripende tiltakene i Oslo til nå i pandemien.

Men som jeg har sagt tidligere: Vi er villig til å gjøre alt vi kan for å slå ned viruset, vi har gjort det tidligere og vi skal lykkes også denne gangen.

Det er tøft. Det er vanskelig. Det er nødvendig.

Vi innfører et forbud mot mer enn to besøkende i private hjem.

Dette er et svært inngripende og alvorlig tiltak. Vi vet at veldig mange i byen allerede lever som om dette er regelen. Men vi vet også at det er for mange som samles i private hjem, og som fremdeles har for mye kontakt. Den eneste måte å stoppe det muterte viruset er å stoppe mest mulig av den sosiale kontakten.

Vi innfører flere skjerpede tiltak i skolene. Smittetrykket er nå så høyt blant barn og unge at det er helt nødvendig.

- Vi innfører heldigital undervisning, altså hjemmeskole, for ungdomsskolen og videregående skole i hele Oslo.

- Vi stenger alle barnehager og aktivitetsskoler i påskeuka. Barn av foreldre med samfunnskritiske jobber vil få et tilbud ved behov.
- Vi innfører hjemmeskole for 5.–7. trinn for alle skoler i bydelene Grorud, Stovner, Alna, Bjerke, Gamle Oslo, Grünerløkka og Søndre Nordstrand. Disse bydelene har over tid hatt det høyeste smittetrykket, og det er derfor nødvendig med særlig strenge tiltak her. Vi mener at det nå er nødvendig med enda mer målrettede tiltak i disse bydelene, og innfører derfor for første gang differensierte tiltak på bydelsnivå.
- Barn i sårbare livssituasjoner og barn med foreldre med samfunnskritiske funksjoner skal få et tilpasset tilbud om fysisk tilstedeværelse.
- Det kan også være nødvendig å innføre digital undervisning for denne aldersgruppen i andre bydeler, dersom smittesituasjonen lokalt tilsier det.

Vi viderefører ellers de strenge tiltakene som gjelder i Oslo. Vi tar sikte på at alle skoler kan gjenoppta fysisk undervisning på rødt nivå tirsdag etter påske. Øvrige tiltak gjelder til fredag 9. april.

De siste ukene har det kommet gode og dårlige nyheter om hverandre. Vi har fått veldig positive anslag for hvor mange vaksiner som er på vei, ikke minst vil Oslo fremover få flere vaksiner. Det er vi glade for. Samtidig har det kommet jevnlig tilbakeslag i leveringen av vaksinene. På fredag stoppet vaksineringen i hele landet med AstraZeneca-vaksinen på grunn av meldinger om mulige alvorlige bivirkninger.

I Oslo har vaksineringen av de eldste gjort at vi får færre dødsfall, og mange av de mest utsatte er vaksinert. Samtidig har vaksineringen foreløpig ikke bidratt til å få ned hverken smittespredning eller sykehusinnleggelser.

I dag kom det forskningsresultater som viser at hele 60 prosent av dem som blir syke, sliter med senvirkninger. Det understreker det store alvoret i denne pandemien, og hvor viktig det er å skåne flest mulig fra å bli smittet. Også yngre folk blir veldig sjuke, blir innlagt på sykehus og må leve med langvarige plager.

Gjennom pandemien har vi hatt mange tiltak som de fleste følger opp og støtter. De aller, aller fleste bruker for eksempel nå munnbind på butikker eller kollektivtransporten. Veldig mange er veldig flinke.

Så har vi en del tiltak som det er større uenighet om og som det er større motstand mot.

Å innføre heldigital undervisning i skolen er et av de mer kontroversielle tiltakene, som mange nok kommer til å være uenig i. Å begrense muligheten for besøk i private hjem så mye som vi gjør nå ville vært helt uaktuelt for kort tid siden.

Men, hvis det er noe denne pandemien har lært oss er det å leve med en ekstrem uforutsigbarhet. Det muterte viruset har forandret spillereglene, og har gjort det nødvendig å gå enda lenger for å stoppe spredningen av denne alvorlige sykdommen.

Denne pandemien fortsetter å gjøre livet til barn, unge og voksne vanskelig. Vi vet at dagens tiltak gjør livet enda vanskeligere for mange. Vi vet også at mange allerede følger et veldig strengt regime, og gjør alt de kan for å unngå smitte.

Målet vårt er at vi med disse strenge tiltakene kan presse smitten ned, så vi igjen kan åpne mer opp. Jeg tror de aller fleste i Oslo heller lever med veldig strenge tiltak i en kortere periode enn å ha en usikker situasjon over lang tid. For å holde oslofolk trygge har vi i dag besluttet å gjøre det som trengs for å slå ned smitten.

Hvis alle nå bidrar i et krafttak de neste ukene, følger alle regler og møter færrest mulig, så kan vi sammen slå ned smitten og bidra til å åpne opp samfunnet vårt igjen.

Nå vil helsebyråd Robert Steen orientere nærmere om smittesituasjonen og hva vi gjør innen testing, isolasjon, smittesporing og karantene. Deretter vil byråd for oppvekt og kunnskap Inga Marte Thorkildsen orientere om situasjonen i skoler og barnehager.